

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری

«اداره مطالعات و مقررات بانکی»

بهبود شفافیت در بانک

از انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری بال

مستقر در بانک تسویه حساب‌های بین‌المللی

(سپتامبر ۱۹۹۸)

ترجمه: عبدالمهدی ارجمندنژاد

گروه مطالعاتی: بانکی و اعتباری

اسفند ۱۳۸۵

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	پیشگفتار مترجم
۶	خلاصه
۸	۱- مقدمه
۱۲	۲- نقش افشای عمومی در ارتقای ایمنی و سلامت
۱۲	الف - انضباط بازار و مزایای افشا
۱۶	ب - افشای عمومی اثربخش
۱۶	(۱) دستیابی به شفافیت
۱۸	(۲) دستیابی به انضباط بازار
۲۰	پ - ایرادهای بالقوه افشای عمومی
۲۲	۳- نقش ناظران بانکی در بهبود شفافیت
۲۲	الف - نقش ناظران بانکی در ایجاد و اثرگذاری بر استانداردها و روش‌های افشا
۲۴	ب - افشای اطلاعات بانک‌ها از سوی مراجع نظارتی
۲۷	پ - بررسی میزان انطباق بانک‌ها با استانداردهای افشا توسط ناظران بانکی
۲۷	۴- اطلاعات نظارتی مورد نیاز
۳۱	۵- ویژگی‌های کیفی اطلاعات شفاف
۳۳	الف - جامعیت
۳۳	ب - مرتبط و به موقع بودن

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۴	پ - قابلیت اعتماد
۳۵	ت - قیاس پذیری
۳۵	ث - اهمیت
۳۶	۶- توصیه‌هایی برای ارتقای شفافیت در بانک‌ها
۳۷	الف - عملکرد مالی
۴۰	ب - وضعیت مالی (از جمله سرمایه، توانایی پرداخت بدهی‌ها و نقدینگی)
۴۲	پ - راهبردها و روش‌های مدیریت ریسک
۴۴	ت - مقدار منابع در معرض ریسک
۴۵	(۱) ریسک اعتباری
۴۸	(۲) ریسک بازار
۵۱	(۳) ریسک نقدینگی
۵۲	(۴) ریسک‌های عملیاتی و قانونی
۵۲	ث - خط مشی‌های حسابداری
۵۴	ج - اطلاعات اصلی در زمینه امور کاری، مدیریت و حاکمیت شرکتی
۵۵	۷- نتیجه‌گیری
۵۷	ماخذ

«بسمه تعالی»

پیشگفتار مترجم

سرآغاز گفتار نام خداست   که رحمتگر و مهربان خلق راست

کمیته نظارت بانکی بال در سند "اصول اساسی برای نظارت بانکی موثر"^۱ از "انضباط بازار"^۲ به عنوان یکی از پیش شرطهای لازم برای نظارت بانکی موثر نام برده است. انضباط بازار بدین معنا است که بازارهای مالی - با ارائه علائم و محدودیت‌هایی مناسب - قرض‌گیرندگان وجوه را ملزم نمایند که براساس توان پرداخت بدهی خود رفتار نمایند^۳. در بخش بانکی، انضباط بازار به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن فعالان بخش خصوصی (سهامداران، سپرده‌گذاران و یا بستانکاران) با هزینه‌های رو به ازدیادی مواجه می‌شوند که در ریسک‌های انتخابی از سوی بانک‌ها وجود دارند و اقدامات خود را براساس این هزینه‌ها شکل می‌دهند. به عنوان مثال، سپرده‌گذارانی که وجوه آنها بیمه نشده است و در معرض ریسک‌پذیری بانکی قرار دارند، ممکن است با الزام بانک‌ها به پرداخت نرخ‌های بالاتر سود و یا از طریق بیرون آوردن وجوه خود؛ در صدد جریمه کردن بانک‌های پرمخاطره برآیند^۴. انضباط

۱- ترجمه این سند تحت عنوان "اصول ۲۵گانه برای نظارت بانکی موثر" پیش‌تر از سوی اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران انتشار یافته است. برای مطالعه این اثر به سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به آدرس www.cbi.ir، بخش نظارت بر امور بانک‌ها، ترجمه اسنادی از کمیته بال، زیرمجموعه اصول مدیریت ریسک مراجعه شود.

2 - Market discipline.

3 - Timothy D.lane (1992) "Market Discipline", IMF working paper, INTERNATIONAL MONETARY FUND (IMF), Research Department, p.2.

4 - Maria, Soledad Martinez Peria; Sergio, L. Schmukler (1998) "Do Depositors Punish Banks for Bad Behavior? : Examining Market Discipline in Argentina, Chile, and Mexico", world Bank, P. 1.

بازار از طریق ارائه مشوق‌هایی توانمند در پی آن است تا بانک‌ها، عملیات خود را به شیوه‌ای مطمئن، صحیح و موثر به انجام برسانند. این امر شامل ارائه مشوق‌هایی جهت حفظ یک سرمایه پایه مستحکم است که از آن به عنوان سپری در برابر زیان‌های بالقوه آتی استفاده می‌شود. زیان‌هایی که ناشی از مقدار منابع در معرض ریسک است^۱. اهمیت انضباط بازار به حدی است که در سند "همگرایی بین‌المللی پیرامون اندازه‌گیری سرمایه و معیارهای آن"^۲، معروف به "توافق‌نامه جدید سرمایه بال^۳" و یا توافق‌نامه "بال^۴" از آن به عنوان یکی از سه محور اصلی (محور سوم) یاد شده است. هدف این محور، تکمیل عملیات "الزامات حداقل سرمایه" (محور یک) و "فرآیند بازبینی نظارتی" (محور دوم) است. کمیته بال بر آن است تا از طریق بسط مجموعه‌ای از توصیه‌ها (و الزامات)، این امکان را برای فعالان بازار فراهم آورد تا اجزای مهم اطلاعات را در حیطه کاربرد، سرمایه، مقدار منابع در معرض ریسک، فرآیندهای مدیریت و ارزیابی ریسک و در نتیجه کفایت سرمایه موسسه مورد ارزیابی قرار دهند^۵. انضباط بازار می‌تواند به ایجاد یک محیط مطمئن و سالم بانکی یاری رساند. محیطی که در آن ناظران بتوانند موسسات تحت نظارت را ملزم نمایند تا عملیات خود را به شیوه‌ای مطمئن و صحیح انجام دهند. در چنین شرایطی، ناظران قادرند تا بانک‌ها را ملزم به افشای اطلاعات نموده، از آنها بخواهند تا در گزارش‌های نظارتی خود، اطلاعات مورد نظر را ارائه کنند. برخی ناظران از این اختیار برخوردارند تا در گزارش‌های خود، تمام یا بخشی از اطلاعات مزبور را در دسترس عموم قرار دهند.

---

1 - _____ (2001) "Working paper on pillar 3- Market discipline", Basel committee on Banking Supervision, P. 1.

2 - INTERNATIONAL CONVERGENCE OF CAPITAL MEASUREMENT AND CAPITAL STANDARDS.

3 - the New Basel Capital Accord.

4 - Basel II.

5 - _____ (2001) "Pillar 3 (Market Discipline)", Basel committee on Banking Supervision, P. 1.

افزون بر این، ساز و کارهایی وجود دارد که به وسیله آنها، ناظران می‌توانند الزامات مورد نظر خود را اعمال نمایند. این ساز و کارها از کشوری به کشور دیگر تفاوت داشته، گستره‌ای از اقدامات از "ترغیب اخلاقی" از طریق گفتگو با مدیریت بانک (به منظور تغییر رفتار اخیر خود) تا بازخواست یا وضع جریمه‌های مالی را در بر می‌گیرند.^۱

انضباط موثر بازار به عوامل ذیل بستگی دارد: جریان‌های کافی از اطلاعات برای فعالان بازار، مشوق‌های مالی مناسب جهت ارائه پاداش به موسساتی که به خوبی اداره شده‌اند و وجود تمهیداتی که اطمینان می‌دهند سرمایه‌گذاران از عواقب تصمیمات خود، مبری نمی‌باشند. در میان موضوعاتی که می‌بایست مورد بحث قرار گیرند می‌توان به حاکمیت شرکتی و حصول اطمینان از این امر که سپرده‌گیران اطلاعات صحیح، ارزشمند، شفاف و به موقعی را برای سرمایه‌گذاران و بستانکاران فراهم می‌آورند، اشاره نمود.^۲

با توجه به مراتب فوق، این موضوع کاملاً آشکار می‌گردد که دستیابی به انضباط موثر بازار، مستلزم بهبود شفافیت است و دستیابی به شفافیت، در گرو تمهید و استقرار ساز و کارهای لازم برای افشای عمومی اطلاعات مناسبی است که به فعالان بازار در ارزیابی عملکرد بانک‌ها یاری می‌رساند.

نظر به اهمیت و جایگاه ویژه اطلاعات در فرآیند بهبود شفافیت، کمیته نظارت بانکی بال در سپتامبر سال ۱۹۹۸ میلادی اقدام به تدوین سندی تحت عنوان "بهبود شفافیت در بانک"^۳ نمود که در آن نقش اطلاعات در دستیابی به انضباط موثر بازار و نظارت کارآمد بانکی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. این نوشتار با تقسیم‌بندی اطلاعات در شش گروه عمده، به احصای اطلاعاتی پرداخته است که در قالب هر یک از این ۶ گروه ارائه می‌شود. این ۶ گروه عبارتند از:

❖ عملکرد مالی؛

1- _____ (2006) "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", P. 226.

۲- "اصول ۲۵ گانه برای نظارت بانکی موثر"، عبدالمهدی ارجمندنژاد، اداره مطالعات و مقررات بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آبان ۱۳۸۳، صص ۲۸-۲۷.

3 - Enhancing Bank Transparency.

- ❖ وضعیت مالی (شامل سرمایه، توان پرداخت بدهی و نقدینگی)؛
- ❖ راهبردها و روش‌های مدیریت ریسک؛
- ❖ مقدار منابع در معرض ریسک (شامل ریسک‌های اعتباری، بازار، نقدینگی، عملیاتی، حقوقی و دیگر انواع ریسک)؛
- ❖ خط مشی‌های حسابداری؛
- ❖ اطلاعات اصلی در زمینه امور کاری، مدیریت و حاکمیت شرکتی.

در این سند به ویژگی‌های کیفی اطلاعات شفاف نیز اشاره شده است. ویژگی‌هایی همچون جامعیت، مرتبط و به موقع بودن، قابلیت اعتماد، قیاس‌پذیری و اهمیت.

افزون بر این، در این نوشتار برخی از اصول اساسی کمیته بال با جزییات بیشتری تشریح شده‌اند. اصولی که در آنها از ناظران بانکی خواسته شده است:

- ❖ برای جمع‌آوری، بررسی و تجزیه و تحلیل گزارش‌های احتیاطی و اطلاعات آماری بانک‌ها - به صورت انفرادی یا تلفیقی - ابزارهای لازم را در اختیار داشته باشند (اصل ۱۸).

❖ اطمینان یابند هر بانک سوابق کافی از فعالیت‌های خود را نگهداری می‌کند. سوابقی که براساس خط مشی‌ها و شیوه‌های رایج حسابداری تهیه شده و این امکان را برای ناظران بانکی فراهم می‌آورند که تصویری واقعی و منصفانه از وضعیت مالی بانک و سودآوری عملیات تجاری آن کسب نمایند (بند اول از اصل ۲۱).

❖ اطمینان یابند هر بانک نسبت به انتشار منظم صورت‌های مالی خود اقدام می‌کند. صورت‌هایی که وضعیت آن بانک را به طور کامل منعکس می‌نمایند (بند دوم از اصل ۲۱).

در بخش دوم از این نوشتار، به نقش افشای عمومی در ارتقای سلامت و ایمنی بانک‌ها پرداخته شده است در حالی که بخش سوم، به تشریح نقش ناظران در بهبود شفافیت اختصاص دارد. اطلاعاتی که مورد نیاز ناظران بانکی است در بخش چهارم مورد اشاره قرار

گرفته‌اند. بخش پنجم به ویژگی‌های کیفی اطلاعات اختصاص دارد و سرانجام در بخش ششم نیز برخی از توصیه‌های ویژه که جهت بهبود شفافیت در بانک‌ها مفید هستند، ارائه شده است. امید است مطالعه این اثر در خاطر کلیه صاحب‌نظران و اهل فن مقبول افتاده، با نکته‌سنجی و دقت نظر خاص خود نواقص و نارسایی‌های آن را متذکر شوند. انشاء... .

عبدالمهدی ارجمندنژاد

اسفند ۱۳۸۵

بهبود شفافیت در بانک

افشای عمومی و اطلاعات نظارتی که ایمنی و سلامت را در نظام‌های بانکی بهبود

می‌بخشند

خلاصه

گزارش حاضر به بحث پیرامون نقش اطلاعات در انضباط موثر بازار و نظارت کارآمد بانکی می‌پردازد. این گزارش رهنمودی کلی را برای ناظران بانکی و ضابطین^۱ - به عنوان کسانی که چارچوب‌های نظارتی مربوط به افشای عمومی و گزارش‌گری نظارتی را تهیه و بهبود می‌بخشند - فراهم می‌آورد همان‌گونه که در زمینه افشای موارد مهمی^۲ که می‌بایست به اطلاع عموم برسد؛ چنین امکانی را برای صنعت بانکداری فراهم می‌آورد.

انتشار این نوشتار براساس تشخیص این واقعیت است که بازارها شامل ساز و کارهای انضباطی‌ای هستند که می‌توانند با ارائه پاداش به بانک‌هایی که ریسک را به شیوه‌ای موثر مدیریت می‌نمایند و تنبیه بانک‌هایی که مدیریت ریسک آنها نامناسب و غیر احتیاطی است، از تلاش‌های ناظران حمایت نمایند. هرچند انضباط بازار فقط زمانی می‌تواند موثر واقع شود که فعالان بازار به اطلاعاتی به موقع و معتبر دسترسی داشته باشند. اطلاعاتی که توان ارزیابی فعالیت‌های یک بانک و ریسک‌های موجود در فعالیت‌های مزبور را به آنان می‌دهد. افشای عمومی بهبود یافته، توان فعالان بازار را در حمایت از روش‌های بانکداری صحیح و سالم افزایش می‌دهد.

وجود تعاملی که رابطه بین نظارت احتیاطی و انضباط بازار را تکمیل نماید عامل مهمی

---

1 - Regulators.

2 - Core disclosures.

برای ارتقاء ثبات بلندمدت یکایک موسسات و نظام‌های بانکی به حساب می‌آید. اثربخشی این تعامل بستگی زیادی به وجود افشایی عمومی و پرمحتوا دارد. این نوشتار به ناظران بانکی توصیه می‌نماید که تلاش‌های خود را بر روی حمایت از افشای عمومی با کیفیت - با هزینه‌ای معقول - متمرکز نمایند. یکی از حوزه‌هایی که شایسته است ناظران بانکی به ایفای نقشی فعال در آن بپردازند (به تنهایی یا در همکاری با تدوین‌کنندگان استانداردها)، افزایش قیاس‌پذیری است. امری که از طریق بهبود استفاده از تعاریف نظارتی و طبقه‌بندی گزارش‌ها در افشای عمومی ممکن می‌شود.

هم‌چنین ناظران بانکی ترغیب می‌شوند تا ساز و کارهایی را که برای اطمینان از انطباق با استانداردهای افشا طراحی شده‌اند، بهبود بخشیده و نیز معیارهایی را که برای حصول اطمینان از پایایی اطلاعات ایجاد شده‌اند، تقویت نمایند. در این نوشتار، به بانک‌ها توصیه می‌شود که در گزارش‌های مالی و دیگر افشاهای عام خود، اطلاعات به موقعی را ارائه کنند که ارزیابی فعالان بازار از وضعیت آنها را تسهیل می‌نماید. به منظور دستیابی به سطح رضایت‌بخشی از شفافیت در بانک، این نوشتار ۶ طبقه گسترده اطلاعات را شناسایی نموده است که باید هر یک از آنها را در قالب واژه‌هایی روشن و جزئیات مناسب مورد بحث و بررسی قرار داد. این ۶ طبقه عبارتند از:

- ❖ عملکرد مالی؛
- ❖ وضعیت مالی (از جمله سرمایه، توانایی پرداخت بدهی‌ها و نقدینگی)؛
- ❖ راهبردها و روش‌های مدیریت ریسک؛
- ❖ مقدار منابع در معرض ریسک (شامل ریسک‌های اعتباری، بازار، نقدینگی، عملیاتی، قانونی و سایر ریسک‌ها)؛
- ❖ خط مشی‌های حسابداری؛
- ❖ اطلاعات اصلی در زمینه امور کاری، مدیریت و حاکمیت شرکتی.

این مقاله هم‌چنین به بحث پیرامون اطلاعات سودمند مربوط به هر یک از این طبقات می‌پردازد. سرانجام، این مقاله ناظران بانکی را تشویق می‌نماید تا به این اطلاعات و دیگر اطلاعات ذی‌ربط نظارتی دسترسی داشته باشند.

بهبود شفافیت در بانک

افشای عمومی و اطلاعات نظارتی که ایمنی و سلامت را در نظام‌های بانکی بهبود

می‌بخشند

۱- مقدمه

۱- این گزارش که از سوی کمیته نظارت بانکی بال^۱ انتشار یافته است به بحث پیرامون نقش شفافیت و افشای اطلاعات در انضباط موثر بازار و نظارت کارآمد بانکی می‌پردازد. به علاوه، این گزارش ۶ طبقه وسیع از عناصر اطلاعاتی را که برای درک مقدماتی فعالیت‌های یک بانک و ریسک‌های فرا روی آن مورد نیاز هستند، شناسایی نموده است. در این مقاله به بانک‌ها توصیه می‌شود که با افشای عمومی چنین اطلاعاتی و از طریق بهبود شفافیت در فعالیت‌های بانکی و مقدار منابع در معرض ریسک خود؛ به شکوفایی انضباط بازار و تقویت ثبات مالی یاری رسانند. به علاوه، این مقاله ناظران بانکی را تشویق می‌نماید تا به این اطلاعات و دیگر اطلاعات ذی‌ربط نظارتی دسترسی داشته باشند.

۲- هم‌زمان با افزایش پیچیدگی و پویایی فعالیت بانک‌ها در سالیان اخیر، هدف دستیابی به شفافیت از چالش بیشتری برخوردار شده است. امروزه، بسیاری از بانک‌ها علاوه

۱- کمیته نظارت بانکی بال (The Basel committee on Banking Supervision)، متشکل از کارشناسان ارشد نظارت بانکی است که در سال ۱۹۷۵ توسط روسای کل بانک‌های مرکزی کشورهای گروه ۱۰، پایه‌گذاری شد. این کمیته از کارشناسان ارشد مراجع نظارت بر بانک‌ها و بانک‌های مرکزی کشورهای بلژیک، کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، لوکزامبورگ، هلند، سوئد، سوئیس، انگلستان و ایالات متحده تشکیل شده است. به طور معمول، اجلاس‌های این کمیته در بانک تسویه حساب‌های بین‌المللی در شهر بال (Basle) یا بازل (Basel) سوئیس - مقر دبیرخانه دائمی این کمیته - برگزار می‌شود.

بر فعالیت در عرصه بانکداری سنتی، عملیات وسیعی را در عرصه بین‌المللی هدایت نموده و از مشارکت قابل توجهی در زمینه اوراق بهادار و خدمات مختلف بیمه برخوردارند. خطوط محصولات^۱ آنها به سرعت تغییر یافته، مبادلات بسیار پیچیده‌ای را شامل می‌شود. آنها همچنین از ساختارهای پیچیده حقوقی و مدیریتی برخوردارند. این بانک‌ها، چالش‌های فوق‌العاده‌ای را برای فعالان بازار و ناظران بانکی به ارمغان می‌آورند. یعنی برای کسانی که نیازمند انجام ارزیابی‌هایی مستمر از فعالیت و ریسک بانک‌ها هستند. چالش مقوله شفافیت در حالی افزایش یافته است که به دلیل توسعه گستره فعالیت بانک‌ها در بازار و در نتیجه افزایش این توان بالقوه که انضباط بازار به عنوان مکملی برای نظارت عمل نماید؛ مزایای بالقوه افشا نیز برای ناظران آشکارتر شده است.

پیش از این و پس از وقوع اختلالات مالی - خاصه در رابطه با بازارهای نوظهور - رهبران و وزرای مالیه گروه ۷ و نیز ناظران و مجامع بازار، فراخوان‌های متعددی را در زمینه شفافیت بهتر مطرح نموده بودند.

۳- انتشار این نوشتار، بخشی از تلاشی است که از دیرباز، کمیته بال در جهت ارتقای نظارت کارآمد و نظام‌های ایمن و موثر بانکی به عمل آورده است. در سند اصول اساسی^۲، کمیته بال حداقل الزامات مورد نیاز برای سیستم‌های موثر نظارت بانکی را تعریف نموده، پیرامون ترتیباتی که برای ارتقای ثبات در بازارهای

---

1 - Product lines.

۲- سند "اصول اساسی برای نظارت بانکی موثر" در سپتامبر سال ۱۹۹۷ میلادی و پس از مشورت با ناظران بانکی سراسر دنیا، از سوی کمیته نظارت بانکی بال انتشار یافت. این سند تحت عنوان "اصول ۲۵گانه برای نظارت بانکی موثر" از سوی اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به فارسی برگردانده شده است (برای دسترسی به ترجمه فارسی این سند، به سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به آدرس www.cbi.ir بخش نظارت بر امور بانک‌ها، زیرمجموعه ترجمه اسنادی از کمیته بال - اصول مدیریت ریسک رجوع نمایید).

مالی ضروری هستند، مباحثی را مطرح کرده است. این نوشتار، راجع به برخی از اصول اساسی جزییات بیشتری را در اختیار می‌گذارد. اصولی که در آنها از ناظران بانکی خواسته شده است:

❖ برای جمع‌آوری، بررسی و تجزیه و تحلیل گزارش‌های احتیاطی و اطلاعات آماری بانک‌ها - به صورت انفرادی یا تلفیقی - ابزارهای لازم را در اختیار داشته باشند (اصل ۱۸).

❖ اطمینان یابند هر بانک سوابق کافی از فعالیت‌های خود را نگهداری می‌کند. سوابقی که براساس خط مشی‌ها و شیوه‌های رایج حسابداری تهیه شده و این امکان را برای ناظران بانکی فراهم می‌آورند که تصویری واقعی و منصفانه از وضعیت مالی بانک و سودآوری عملیات تجاری آن کسب نمایند (بند اول از اصل ۲۱).

❖ اطمینان یابند هر بانک نسبت به انتشار منظم صورت‌های مالی خود اقدام می‌کند. صورت‌هایی که وضعیت آن بانک را به طور کامل منعکس می‌نمایند (بند دوم از اصل ۲۱).

۴- علاقه ناظران به مقوله شفافیت بانکی مبتنی بر تشخیص این واقعیت است که بازارها مشتمل بر ساز و کارهایی انضباطی هستند که در شرایط مناسب می‌توانند با تشویق بانک‌هایی که ریسک را به شیوه‌ای موثر مدیریت می‌نمایند و تنبیه بانک‌هایی که مدیریت ریسک آنها ضعیف یا ناکارآمد است، از تلاش‌های نظارتی حمایت نمایند. انضباط بازار فقط زمانی می‌تواند موثر واقع شود که فعالان بازار به اطلاعات به موقع و موثق دسترسی داشته باشند. اطلاعاتی که توان ارزیابی اقدامات یک بانک و ریسک‌های موجود در فعالیت‌های مزبور را به فعالان بازار بدهد. بخش دوم این نوشتار به بحث پیرامون نقش افشای عمومی در ارتقای ایمنی و سلامت بانک‌ها می‌پردازد و بخش سوم نیز به تشریح وظیفه ناظران بانکی در بهبود شفافیت اختصاص دارد.

۵- افزون بر موارد فوق، لازم است ناظران برای انجام وظایف خود، اطلاعاتی را در مورد بانکها دریافت نمایند. نظارت بانکی موثر مستلزم جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات است تا از این رهگذر وضعیت هریک از بانکها و نیز کلیت نظام‌های بانکی مورد ارزیابی قرار گیرد. ناظران بانکی می‌بایست اطلاعاتی را کسب نمایند که آنها را قادر می‌سازد مشکلات بالقوه را در مراحل اولیه خود کشف نموده؛ روندهای موجود را نه فقط در مورد برخی موسسات بلکه برای تمامی نظام‌های بانکی شناسایی نمایند. اطلاعات مورد نیاز نظارتی در بخش ۴ مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

۶- منظور از شفافیت در این نوشتار، افشای عمومی اطلاعات موثق و به موقعی است که کاربران آن را قادر می‌سازد تا از عملکرد و وضعیت مالی، فعالیت‌های تجاری، وضعیت ریسک و روش‌های مدیریت آن در یک بانک، ارزیابی صحیحی به عمل آورند. براساس تعریف فوق، افشا - به تنهایی و ضرورتاً - به شفافیت نمی‌انجامد. برای نیل به شفافیت، لازم است یک بانک افشاهای به موقع، صحیح، مرتبط و کافی از اطلاعات کمی و کیفی ارائه نماید به نحوی که کاربران، توان انجام یک ارزیابی مناسب، در مورد فعالیت‌ها و وضعیت ریسک آن موسسه را بیابند. این موضوع حائز اهمیت است که اطلاعات افشا شده، مبتنی بر اصول اندازه‌گیری موثری باشند و نیز از اصول مزبور، به شیوه‌ای مناسب استفاده شده باشد. در بخش پنجم، شرح بیشتری از ویژگی‌های کیفی اطلاعات که به شفافیت بانک کمک می‌کند، ارائه شده است. توصیه‌های ویژه جهت ارتقای شفافیت در بانکها، در بخش ششم مورد بحث قرار گرفته‌اند.

۷- این سند؛ برای ناظران بانکی، مراجع قانون‌گذار و دیگر تدوین‌کنندگان استانداردها - به عنوان کسانی که چارچوب‌های نظارتی مربوط به افشای عمومی و گزارش‌گیری نظارتی را تهیه و بهبود می‌بخشند - رهنمودی کلی و سودمند فراهم می‌آورد همان‌گونه که برای صنعت بانکداری نیز در زمینه افشای موارد مهمی که می‌بایست به اطلاع عموم برسد، چنین امکانی را فراهم می‌سازد. هم‌چنین این نوشتار، برای ناظرانی که

ممکن است روش‌ها و استانداردهای گزارش‌گری نظارتی و افشای عمومی را در کشورهای متبوع خود بررسی می‌کنند (به عنوان مثال هنگام اجرای اصول اساسی برای نظارت بانکی موثر)، چارچوبی کلی را ترسیم می‌نمایند.

۸- به زعم کمیته بال، برای یک نظام بانکی ایمن و سالمی که به شیوه موثری نظارت می‌شود، شفافیت عامل مهمی است. کمیته بر این اعتقاد است که استانداردها یا رهنمودهای حداقلی موجود در زمینه افشای عام، ضرورتاً بیانگر آن نیست که عملکرد تمامی موسسات فعال در بازارها، از شفافیت کافی برخوردار است. بنابراین از بانک‌ها خواسته می‌شود تا فراتر از رهنمودهای ارائه شده در این نوشتار عمل نموده، اطمینان یابند اطلاعات کافی و پرمحتوایی برای بازارها تهیه می‌شود. اطلاعاتی که در آنها، توسعه بازارها و پیچیدگی عملیات آنها لحاظ شده است.

۲- نقش افشای عمومی در ارتقای ایمنی و سلامت

۹- این بخش به بحث پیرامون شیوه‌ای می‌پردازد که در آن، ایمنی و سلامت نظام بانکی در اثر ارتقای شفافیت، افزایش می‌یابد. شفافیتی که در اثر بهبود افشای عمومی بانک‌ها؛ ارتقا یافته است. مزایای افشای عمومی و نیز مباحثی که می‌بایست به هنگام تدوین استانداردهای موثر افشای عمومی، از سوی ناظران بانکی و دیگر سیاست‌گذاران بخش عمومی در نظر گرفته شوند؛ مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند. هم‌چنین به این موضوع نیز توجه شده است که باید ایرادات بالقوه افشای عمومی را - که در برخی شرایط ممکن است تاثیرات مثبت شفافیت را محدود سازند - در نظر داشت.

الف - انضباط بازار و مزایای افشا

۱۰- از نظر تئوریک، بانک سالمی که از مدیریت مناسبی برخوردار است و در مورد وضعیت مالی، عملکرد، توان مدیریت و کنترل ریسک‌های فرا روی خود، اطلاعاتی را ارائه می‌کند که جامع، صحیح، مرتبط و به موقع هستند، می‌بایست از مزایای آن نیز

بهره‌مند شود. چنین بانکی قادر است تا به بازارهای سرمایه، به شکلی کارآتر از موسسات مشابهی که نسبت به افشای کافی اطلاعات اقدام نمی‌نمایند؛ دسترسی داشته باشد.

۱۱- اگر فعالان بازار بتوانند از اطلاعات به عنوان مبنایی برای اخذ تصمیمات مختلف اقتصادی استفاده نمایند، آنها نیز از مزایای افشا بهره‌مند خواهند شد. افشای عمومی و با کیفیت می‌تواند از طریق موارد ذیل، توان فعالان بازار را در اخذ تصمیمات آگاهانه افزایش دهد:

(۱) ارائه این امکان به آنها که ارزیابی صحیح‌تری از توان و عملکرد مالی یک بانک داشته باشند؛

(۲) افزایش قابلیت اتکا^۱ اطلاعات افشا شده از سوی بانک؛

(۳) نمایش توانایی یک بانک در نظارت و مدیریت بر مقدار منابع در معرض ریسک خود. به عنوان مثال از طریق افشای اطلاعات کمی و کیفی در مورد متدولوژی‌های مورد استفاده خود در اندازه‌گیری ریسک؛

(۴) کاهش عدم اطمینان بازار.

۱۲- تصمیمات فعالان بازار ممکن است به طرق مختلفی به انضباط بازار یاری رسانند. این امر از طریق ارائه مشوق‌هایی به بانک‌ها جهت انجام امور تجاری خود - به شیوه‌ای کارآ و محتاطانه - انجام می‌پذیرد. در حقیقت، انضباط بازار مبتنی بر مشاهده این موضوع است که بانکی سالم و برخوردار از مدیریتی مناسب، بتواند در معاملات خود با طرف‌های مطلع و معقول در بازار، به مناسبات و شرایط بهتری دست یابد. از سوی دیگر، بازار از وجوه سرمایه‌گذاری شده در بانکی که به نظر می‌رسد از ریسک بیشتری برخوردار است، توقع بازدهی بیشتری دارد. برای مثال این امکان وجود دارد که دارندگان فعلی^۲ ابزارهای تجاری منتشره از سوی بانکی که مقدار منابع در معرض

---

1 - Credibility.

2 - Current holders.

ریسک آن رو به افزایش است دارایی‌های خود را جهت فروش عرضه نمایند. بنابراین فشار برای کاهش قیمت این ابزارها افزایش یافته و در نتیجه، قیمتی که ممکن است بانک در آینده - در آن سطح قیمت - اقدام به جمع‌آوری وجوه جدید نماید، تحت تاثیر منفی قرار خواهد گرفت.

۱۳- هم‌چنین فعالان بازار از طریق تعدیل شرایط مبادلاتی دیگری غیر از قیمت، مشوق‌هایی انضباطی را به نمایش می‌گذارند. برای مثال، ممکن است آنها اقدام به کاهش حجم معاملات انجام شده با بانک‌هایی نمایند که ریسک آنها افزایش یافته است یا گستره مبادلات با چنین بانک‌هایی را محدود نمایند. برخی دیگر نیز ممکن است وثایق بیشتری را از این قبیل بانک‌ها مطالبه نمایند. به طور مشابه، سپرده‌گذاران نیز از این انگیزه برخوردار می‌شوند که آن گروه از وجوه خود را که تمام یا بخشی از آن بیمه نشده است، از بانک‌هایی که نا امن تشخیص داده می‌شوند، خارج نمایند. سرانجام، این امکان وجود دارد که بازار از ورود به مبادلات تجاری جدید با یک بانک ناسالم - تحت هر شرایط - امتناع نموده، از جایگزینی سپرده‌های سررسید شده و حتی دارایی‌هایی با سرعت نقد شوندگی زیاد در آن، جلوگیری نماید. در نتیجه، ریسک عدم توان بانک در ایفای تعهدات خود در سررسید مقرر افزایش می‌یابد.

۱۴- نکته مهم دیگر آن است که افشا، به پیشگیری از وقوع مشکلات در بانک‌ها یاری می‌رساند. افشای عمومی و بهبود یافته این امکان را به انضباط بازار می‌دهد که به موقع و به شیوه‌ای کارآمدتر به جریان افتاده و از این طریق انگیزه بانک‌ها جهت رفتار به شیوه‌ای محتاطانه و کاراً را مورد حمایت و پشتیبانی خود قرار دهد. تا آنجا که مدیریت یک بانک از شفافیت فعالیت‌ها و مقدار منابع در معرض ریسک خود آگاهی دارد، اقدامات مختلف فعالان بازار که در بندهای پیشین به آنها اشاره شد (از جمله تصمیمات سرمایه‌گذاری و دیگر تصمیمات تجاری) می‌توانند برای بهبود کنترل‌های داخلی و روش‌های مدیریت ریسک، انگیزه‌ای قوی را برای مدیریت بانک فراهم آورند. بنابراین، انضباط بازاری که مبتنی بر افشای عمومی و مکفی اطلاعات است

می تواند مکمل تلاش های نظارتی، در تشویق بانک ها به حفظ روش ها و نظام های موثر مدیریت ریسک قرار گیرد.

۱۵- شفافیت، علاوه بر این که به عنوان پیش شرطی برای انضباط موثر بازار قلمداد می شود، مزایای دیگری را نیز برای ثبات مالی در پی دارد. چنانچه جریان اطلاعات نامنظم باشد و برای دوره های زمانی طولانی، اخباری مطلوب و یا بی خبری کامل بر بازار حکمفرما شود و ناگهان، اطلاعات منفی انتشار یابد؛ احتمالاً اختلالات گسترده تری در بازار ایجاد خواهد شد لیکن اگر افشا به طور مستمر صورت پذیرد، ساز و کارهای انضباط بازار قادر خواهند بود تا به موقع به کار افتاده و موثرتر واقع شوند. افشای عمومی و به موقع اطلاعات می تواند از شدت آشفتگی های بازار بکاهد زیرا آگاهی فعالان بازار از استمرار بیشتری برخوردار بوده و بنابراین احتمال این که آنها بخواهند نسبت به اطلاعات دریافتی درخصوص وضعیت جاری، واکنشی سریع و غیرقابل انتظار نشان دهند، از بین می رود.

۱۶- افشای عمومی، از طریق افزایش توانایی بازار در شناسایی بانک هایی که در برابر فشار آسیب پذیرند، می تواند اثرات نظام مند^۱ اختلالات بازار را نیز محدود نماید. احتمال این که بازار، نسبت به افشای مشکلات بانک هایی که مستعد پنهان سازی اطلاعات هستند یا آنها را با تاخیر زیاد منتشر می نمایند؛ واکنش شدیدتری از خود نشان دهد بیش از بانک هایی است که سابقه آنها بیانگر افشای به موقع و مستمر اطلاعات است.

۱۷- افزون بر موارد فوق، افشای عمومی و بهبود یافته می تواند از طریق توانمند ساختن مجموعه گسترده تری از سهامداران به مشارکت فعال در حاکمیت بانک و نیز شفاف تر نمودن فرآیند حاکمیت شرکتی، موقعیت سهامداران کنترلی را - به عنوان گروهی که توان اعمال نفوذ بر مدیریت یک بانک را دارند - تقویت نماید.

۱۸- از این گذشته، افشای عمومی می تواند به تقویت اقدام های نظارتی خاصی بیانجامد

---

1 - Systemic effects.

که به منظور تشویق بانک‌ها به انجام رفتارهای احتیاطی (به عنوان مثال، رهنمود نظارتی در مورد روش‌های موثر در مدیریت ریسک)، طراحی شده‌اند. افشای عمومی، با الزام بانک‌ها به افشای میزان انطباق خود با رهنمودهای مزبور، این مهم را عملی می‌سازد.

۱۹- سرانجام، افشای عمومی و مکفی، تخصیص کارآتر سرمایه بین بانک‌ها را تسهیل می‌نماید زیرا این امر، به ارزیابی صحیح بازار و مقایسه دورنمای ریسک و بازده یکایک بانک‌ها یاری می‌رساند.

ب - افشای عمومی اثربخش

۲۰- ناظران و دیگر سیاست‌گذاران بخش عمومی می‌بایست به هنگام تدوین استانداردهای موثر افشا، به برخی از موضوعات توجه داشته باشند. دو گروه وسیع از اهداف وجود دارند. نخست آن که اطلاعات افشا شده باید به شفافیت مناسبی بیانجامد. دوم آن که بازار برای بانک‌هایی که به خوبی مدیریت می‌شوند، پاداش مناسبی در نظر گیرد.

(۱) دستیابی به شفافیت

۲۱- شفاف‌سازی میزان ریسک‌پذیری هر موسسه‌ای از جمله بانک‌ها، با مشکلاتی همراه است. به عنوان مثال، در بسیاری از کشورها ارزش فعالیت‌های اصلی بانکی (همچون فعالیت‌هایی که مربوط به ریسک اعتباری و زیان‌های موجود در پرتفوی اعتباری است) را نمی‌توان بدون درصدی از خطا برآورد نمود. بنابراین، توان مالی یک بانک در هر لحظه از زمان و عملکرد مالی آن طی دوره‌های حسابداری - که داده‌هایی مهم برای انجام هرگونه ارزیابی درخصوص میزان ریسک‌پذیری بانک به حساب می‌آیند - مشمول مقدار خاصی از عدم اطمینان هستند. به علاوه، میزان ریسک‌پذیری یک بانک و کیفیت کنترل‌های داخلی آن، عوامل بسیار مهمی برای ارزیابی میزان ریسک‌پذیری آن بانک به حساب می‌آیند لیکن ممکن است بیان آنها به شکلی معنادار، مشکل بوده و از این‌رو شفاف‌سازی آنها نیز توأم با مشکلاتی باشد.

۲۲- هم‌چنین قیاس‌پذیری اطلاعات مالی در میان کشورها، امری است که دستیابی به آن سخت می‌نماید به خصوص با در نظر گرفتن این موضوع که استانداردهای حسابداری و افشا در میان کشورها نه فقط به دلایل فنی، بلکه به دلیل وجود وابستگی‌های متقابل بین موضوعات حسابداری، قانونی، مالی و سیاسی، تفاوتی قابل ملاحظه با یکدیگر دارند^۱. حتی به هنگام برخورداری از استانداردهای مشابه، ممکن است بتوان این اصول را به طرق بسیار مختلفی تفسیر نمود. این امر نیز ممکن است مشکلاتی را در زمینه قیاس‌پذیری میان کشورها ایجاد نماید.

۲۳- علاوه بر این، بدیهی است که یک بانک به دلیل الزام به حفظ جنبه‌های محرمانه اطلاعات - از جمله در رابطه با مشتریان - نمی‌تواند تمامی اطلاعاتی را که ممکن است مربوط به ارزیابی فعالیت‌ها و مقدار منابع در معرض ریسک خود باشد، به صورت عمومی افشا نماید. قوانین مربوط به حفظ حریم خصوصی افراد^۲ ممکن است توان یک بانک در افشای اطلاعات راجع به هریک از مشتریان را محدود نماید. به علاوه، افشای مشروح اطلاعات در مورد هریک از مشتریان بانک و نیز فنون و راهبردهای مورد استفاده در زمینه مدیریت ریسک آنها، می‌تواند انگیزه سرمایه‌گذاری بانک در این قبیل فعالیت‌ها را به طور چشمگیری کاهش دهد. استانداردهای افشای عمومی می‌بایست بین نیاز فعالان بازار به ارزیابی کیفیت مدیریت یک بانک با محافظت از ارزش اطلاعات خصوصی^۳ برای آن بانک، توازن را برقرار نمایند.

۲۴- علاوه بر موارد فوق، میزان سودمندی اطلاعات بستگی به این دارد که اطلاعات مزبور چقدر به موقع هستند. از آنجا که ممکن است وضعیت ریسک بانک‌ها به سرعت تغییر کند، شفافیت مستلزم انتشار به موقع اطلاعات مرتبط است.

۱- البته کمیته بال از تلاش‌های بین‌المللی متعددی که برای بهبود قابلیت مقایسه اطلاعات مالی در میان کشورها جریان دارد، آگاه است.

2 - Privacy laws.

3 - Proprietary data.

۲) دستیابی به انضباط بازار

۲۵- اثربخشی افشای عمومی - به عنوان ابزاری برای ارتقای ایمنی و سلامت در بانکها - به اقدامات انجام شده از سوی فعالان بازار نیز بستگی دارد. اقداماتی که به منظور بهبود ثبات مالی و براساس اطلاعات افشا شده صورت می‌پذیرند. وقوع چنین رفتاری را نمی‌توان همواره مسلم فرض نمود.

۲۶- برای مثال، اگر سهامداران، بستانکاران و به طور کل بازار بر این باور باشند که دولت برای این که بانکی احياناً دچار مشکلات مختلف نشود اجازه می‌دهد تا تمام یا بخشی از اطلاعات آن افشا نشده و یا حتی اطلاعاتی گمراه کننده در اختیار عموم قرار گیرد؛ بعید است اطلاعاتی را که در دسترس عموم قرار می‌گیرد، معتبر بدانند. در این موارد ممکن است فعالان بازار - از طریق اتکای بیشتر به منابع ثانویه اطلاعات از جمله رتبه‌بندی انجام شده از سوی موسسات رتبه‌بندی، رسانه‌ها و شایعات - درصد برآیند نبود افشای قابل اعتماد عمومی را جبران کنند.

۲۷- به علاوه، اگر فعالان بازار معتقد باشند که از آنها به وسیله یک "شبکه ایمنی"^۱ رسمی حفاظت می‌شود، ممکن است از تاثیر افشای عمومی بر روی انضباط بازار کاسته شود. همچنین ممکن است افشای عمومی - در مورد بانک‌هایی که اتکای زیادی به سپرده‌های جز دارند - دارای تاثیر کمی باشد زیرا سپرده‌گذاران جز، فاقد آموزش‌های لازم جهت نظارت بر وضعیت یک بانک از طریق افشاهای عمومی انجام شده توسط آن هستند. در برخی موارد، ممکن است برنامه‌های مربوط به بیمه سپرده‌ها^۲، انگیزه برخی از سپرده‌گذاران را جهت بیرون آوردن وجوه خود از بانک‌هایی که مدیریت نامناسبی دارند، بیش از پیش کاهش دهد.

۲۸- همچنین ممکن است میزان تحمل ریسک در میان فعالان بازار از جمله بستانکاران و

---

1 - Safety net = شبکه پشتیبان

2 - Deposit insurance programmes.

سهامداران متفاوت باشد. به عنوان مثال، اگر سرمایه سهمی^۱ بانکی که از قبل در آستانه ورشکستگی قرار داشته است، کاهش یابد، ممکن است سهامداران از انگیزه اقتصادی لازم جهت تحمل یا افزایش راهبردهای مبتنی بر ریسک برخوردار شوند زیرا اگر استراتژی‌های ریسکی آنها شکست بخورد، متحمل ضرر اندکی می‌شوند اما اگر راهبردهای مزبور قرین موفقیت شوند منافع زیادی را برای آنان در پی خواهد داشت. بنابراین، ارائه مشوق‌های انضباطی موجب خواهد شد که سهامداران نسبت به اطلاعات واکنش بیشتری نشان ندهند.

۲۹-افزون بر این، حتی اگر بازار انضباط مناسبی را به کار گیرد، اثر آن بر روی رفتار بانک، بستگی به ساختار تشویقی موجود در آن بانک دارد. فرض بر این است که انضباط بازار منجر به اعمال فشار از سوی سهامداران بر هیات مدیره جهت اتخاذ رفتاری احتیاطی می‌شود. هیات مدیره نیز به نوبه خود مشوق‌های لازم را در اختیار مدیریت اجرایی و در نتیجه تمامی سازمان قرار می‌دهد تا رفتاری احتیاطی در پیش گیرند. لیکن در این زنجیره، حلقه‌های ارتباطی بالقوه ضعیفی وجود دارد. برای مثال، حداکثر جریمه در مورد مدیریت و کارکنان یعنی "اخراج" آنها، به هیچ وجه با شدت حداکثر خسارت وارده به سهامداران یعنی "ضرر" هم‌خوانی ندارد. این امر می‌تواند به مدیریت، انگیزه لازم جهت پذیرش ریسک‌های نامناسب را بدهد زیرا مزایای بالقوه‌ای برای جبران خدمات آنان وجود دارد. ممکن است شرایط بازار به گونه‌ای باشد که بانک می‌بایست مجموعه‌هایی از مزایای خدمتی^۲ را به مدیریت و کارکنان خود ارائه کند. این امر به معنی ارائه مشوق‌هایی است که ممکن است هم‌خوانی کاملی با سلامت بلندمدت بانک، نداشته باشد. هم‌چنین، در نظر گرفتن مزایای فراوان پایان خدمت برای مدیران ارشد ممکن است اثر مشوق‌های مربوط به رفتارهای احتیاطی را کاهش دهد.

---

1 - Share capital. = سرمایه به صورت سهام

2 - Remuneration packages.

۳۰- منشا برخی از عواملی که بر روی واکنش بازار نسبت به افشای عمومی اثر می‌گذارند به خط مشی توافقاتی^۱ باز می‌گردد که در طراحی چارچوب ساختاری^۲ (چارچوبی که زیربنای بازارهای سرمایه و حرفه بانکداری است) تعیین شده است. از آنجا که انضباط بازار مستلزم آن است که برخی سپرده‌گذاران، وام‌دهندگان یا سرمایه‌گذاران برای برخورداری از بانک‌های ایمن و سالم، دارای انگیزه‌های اقتصادی باشند، تمهیداتی که مقدار منابع در معرض ریسک ذینفعان^۳ را محدود نمایند، باعث می‌شوند اثربخشی انضباط بازار کاهش یابد.

پ - ایرادهای بالقوه افشای عمومی

۳۱- در ارتقای شفافیت، ناظران بانکی و دیگر سیاستگذاران بخش عمومی می‌بایست به ایرادهای بالقوه‌ای که ممکن است در برخی شرایط به افشای عمومی وارد باشد، توجه نمایند. این امکان وجود دارد که منافع بخش عمومی و خصوصی، همواره در انطباق با یکدیگر نباشند. به خصوص، هنگامی که بازار از وضعیت نامناسب یک بانک آگاه می‌شود ممکن است واکنشی شدیدتر از آنچه که مورد نظر مراجع مسئول (مراجعی که مسئولیت حفاظت از منافع سپرده‌گذاران و مدیریت ریسک نظام‌مند را برعهده دارند) می‌باشد، از خود نشان دهد. در نبود امکانات یا ترتیبات برگشت ناپذیر نقدینگی^۴، ممکن است بانک مزبور در اثر وقوع یک بحران نقدینگی ورشکسته شود حتی اگر خالص دارایی‌ها نشان دهد که آن بانک توان بازپرداخت بدهی‌های خود را دارد. عدم اطمینان بازار به یک بانک ممکن است به بانک‌های دیگر نیز گسترش یافته، به ایجاد اختلال در تمامی نظام بیانجامد. هرچند، در محیطی که افشای کافی و مستمر وجود

---

1 - Policy trade – offs.

2 - Institutional framework.

3 - Stakeholders.

4 - Irrevocable liquidity facilities or arrangements = امکانات یا ترتیبات قطعی (غیرقابل

ابطال، برگشت ناپذیر) نقدینگی

دارد احتمال شیوع چنین امری بسیار کمتر است. از این گذشته، در بسیاری از کشورها بانک‌ها از قبل ملزم به افشای اطلاعات مهم راجع به وضعیت مالی، عملکرد، وضعیت ریسک و مدیریت آن در گزارش‌های سالیانه خود شده‌اند و اکثر مقررات بورس اوراق بهادار، بانک‌های پذیرفته شده در بورس را ملزم به افشای به موقع اطلاعاتی نموده‌اند که برای بازار اهمیت دارند^۱.

۳۲- تأیید این واقعیت که افشا می‌تواند برای بانکی که در وضعیت نامناسبی قرار دارد، مشکلاتی را پدید آورد ناقض این موضوع نیست که برای بانک‌های سالم نیز مشوق‌هایی را جهت استمرار عملیات خود - به شیوه‌ای موثر و کارآ - فراهم می‌آورد. علاوه بر این و همان‌گونه که پیش از این نیز اشاره شد افشا می‌تواند به اصلاح مشکلات - در مراحل اولیه ایجاد آنها - بیانجامد. استدلال برخی نیز بر آن است که افشای اطلاعات منفی راجع به یک بانک، ممکن است حتی اثرات مثبتی بر روی ارزیابی بازار از آن بانک داشته باشد. این موضوع در صورتی رخ می‌دهد که انجام چنین امری، به افزایش میزان اعتبار مدیریت آن بیانجامد (همان‌گونه که از افشاهای صریح انجام شده توسط آن بانک بر می‌آید) و در نتیجه، اعتماد بازار به بانک مزبور نیز افزایش می‌یابد.

۳۳- ایراد بالقوه دیگری که افشای عمومی داراست، هزینه‌های مترتب بر آن است. اغلب ارزیابی این موضوع که مزایای افشای بیشتر، از هزینه‌های مترتب بر آن افزون‌تر است یا نه، امر مشکلی است. یکی از دلایل چنین امری آن است که کاربران بالقوه‌ای که ممکن است از مزایای افشاهای بهبود یافته بهره‌مند شوند حاضر نیستند هزینه‌های مستقیم تولید و ارائه اطلاعات را تقبل نمایند. هزینه‌هایی که شامل بهای تمام شده و رو به افزایش^۲ ایجاد، اجرا و نگهداری از نظامی است که برای انجام افشاهای مورد نیاز و انتشار آنها لازم می‌باشد. اگرچه سیاستگذاران اغلب، تنها به

---

1 - Market - sensitive information.

2 - Incremental cost = هزینه‌های تدریجی

مزایای خاص افشای بیشتر اشاره می‌نمایند لیکن برخی مطالعات حاکی از آن است که در بعضی از موارد، الزامات افشا ممکن است هزینه‌های قابل توجهی را ایجاد نمایند. با وجود این، در بانک‌هایی که به خوبی مدیریت می‌شوند لازم است اطلاعات ذی‌ربط از پیش و در درون بانک در دسترس بوده و مدیریت از آنها برای اداره امور استفاده نماید.

۳- نقش ناظران بانکی در بهبود شفافیت

۳۴- به زعم کمیته بال، شفافیت هم از دیدگاه "نظارتی" و هم از نقطه‌نظر "ثبات مالی" دارای مزایای قابل توجهی است. از این رو کمیته مزبور؛ قانون‌گذاران، ناظران بانکی و دیگر تدوین‌کنندگان استاندارد را تشویق می‌نماید تا تلاش‌های خود را بر روی بهبود افشای عمومی مستمر و با کیفیت - با هزینه‌ای معقول - متمرکز نمایند. ناظران بانکی از طریق افزایش افشای عمومی و بهبود یافته می‌توانند به طرق مختلفی، شفافیت را تقویت نمایند.

الف - نقش ناظران بانکی در ایجاد و اثرگذاری بر استانداردها و روش‌های افشا

۳۵- دستیابی به حداکثر مزایای افشای عمومی مستلزم تعقیب سیاست‌هایی است که موجب ارتقای قیاس‌پذیری^۱، مرتبط بودن^۲، قابلیت اعتماد^۳ و به موقع بودن^۴ اطلاعات افشا شده می‌شود. این سیاست‌ها مورد توجه ناظران بانکی و دیگر سیاست‌گذاران بخش عمومی است. افشای مستمر و با کیفیت عالی، موجب ارتقای توانایی فعالان بازار در تشخیص بانک‌های پر ریسک از بانک‌هایی می‌شود که اساساً مطمئن و سالم هستند. همچنین این امر باعث می‌شود تا انضباط بازار، به موقع و به شیوه‌ای اثربخش عمل نماید.

---

1 - Comparability = قابلیت مقایسه، مقایسه‌پذیری

2 - Relevance = مربوط بودن

3 - Reliability = اعتمادپذیری، قابل اطمینان بودن، قابلیت اتکا

4 - Timeliness = به هنگام بودن

۳۶- تدوین کنندگان مقررات و دیگر استانداردها - از جمله ناظران بانکی در برخی کشورها - اقدام به انتشار استانداردها و رهنمودهایی در زمینه افشا نموده‌اند تا از این طریق بتوان به سطح قابل قبولی از شفافیت و قیاس‌پذیری دست یافت. حتی در صورتی که، تدوین استانداردها در صلاحیت و حوزه اختیارات ناظران بانکی نباشد آنها می‌توانند از طریق کمک به مباحث مربوط به بهبود اصول و روش‌های افشا و اثرگذاری بر این فرآیند؛ نقش مهمی را در این زمینه ایفا نمایند. این موضوع در نوشتار منتشره از سوی کمیته بال تحت عنوان بهبود موارد افشا شده در زمینه فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه^۱ نشان داده شده است.^۲

۳۷- به طور خاص، مراجع نظارتی می‌توانند از طریق تشویق دیگران به استفاده از تعاریف نظارتی و نیز بهره‌گیری از طبقه‌بندی گزارش‌هایی که برای اهداف افشای عمومی طراحی شده‌اند، نقشی راهبردی در این زمینه ایفا نمایند. معمولاً نظام‌های گزارش‌گری نظارتی مشتمل بر اطلاعات بانکی همخوان و هماهنگی است که با استفاده از زبان فنی یکسان، مقایسه داده‌ها را تسهیل می‌نمایند. به عنوان مثال و همان‌گونه که در گزارش مشترک کمیته بال و سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار (IOSCO) در مورد افشای فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه توصیه شده است؛ بانک‌ها می‌توانند از چارچوب اطلاعات نظارتی مطروحه در این سند به عنوان مبنایی برای انواع اطلاعاتی که ممکن است برای مقاصد افشای عمومی تهیه شوند؛

---

1 - Promoting enhancements in trading and derivatives disclosures.

۲- به اسناد "افشای عمومی فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه در بانک‌ها و کارگزاران اوراق بهادار (Securities firms)" (نوامبر سال ۱۹۹۵ میلادی) و "بررسی موارد افشای فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه در بانک‌ها و کارگزاران اوراق بهادار" (نوامبر سال‌های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ میلادی) رجوع شود. این گزارش‌ها شامل توصیه‌هایی برای شیوه‌های بهبود بیشتر روش‌های افشا در بانک‌های بزرگ و کارگزاران اوراق بهادار می‌باشد. اسناد مزبور با همکاری کمیته فنی سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار (International Organisation of Securities Commissions (IOSCO)).

تهیه شده‌اند.

استفاده نمایند^۱. هم‌چنین رهنمود نظارتی می‌تواند اجماع صنعت پیرامون استانداردها و روش‌های هماهنگ و یکسان افشا را تسهیل نماید. این امر می‌تواند از طریق کاهش آن گروه از مشکلات هماهنگی که بانک‌ها در موافقت فردی با استانداردهای مشترک با آنها مواجهند، انجام شود. تلاش مراجع نظارتی در دستیابی به افشای بهبود یافته، هزینه شفافیت را برای نظام بانکی به حداقل رسانده و به فرآیند یکپارچگی در افشا (که در نبود محرک بیرونی ممکن است به طول بیانجامد)، شتاب بیشتری می‌بخشد.

۳۸- به دلیل نیاز به برقراری توازن بین منافع عمومی و هزینه‌های تحمیل شده به شرکت‌ها، مراجع نظارتی می‌بایست در ایجاد و توسعه استانداردها و رهنمودهای افشا با نمایندگان صنعت بانکداری و حرفه حسابداری مشورت نمایند. برای تعریف استانداردهایی رضایت‌بخش که از مقبولیت عمومی نیز برخوردار باشند (استانداردهایی که احتمالاً می‌توانند خطر واکنش شدیدی را که در مواقع بحران ممکن است به بحران اعتماد بیانجامد، کاهش دهند)، وجود چنین همکاری‌هایی ضروری است.

ب - افشای اطلاعات بانک‌ها از سوی مراجع نظارتی

۳۹- در بسیاری از سیستم‌های نظارتی، بانک‌ها اقدام به انتقال داده‌های حسابداری و سایر

۱- به سند "چارچوبی برای اطلاعات نظارتی در مورد فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه" که ابتدا در ماه می سال ۱۹۹۵ میلادی انتشار یافت و سپس در ماه سپتامبر سال ۱۹۹۸ میلادی به روز شد، رجوع شود. این نوشتار، فهرستی از داده‌های مربوط به فعالیت‌های ابزارهای مشتقه و ریسک‌هایی را ارائه می‌کند که ناظران بانکی می‌توانند از آن برای بهبود اطلاعاتی که به آنها گزارش می‌شود، استفاده نمایند. این سند هم‌چنین مشتمل بر یک چارچوب عمومی حداقل در مورد عناصر داده‌های مربوط به معاملات بورسی (Exchange - traded) و معاملات خارج از بورس (Over - The - Counter = OTC) ابزارهای مشتقه‌ای است که ناظران بانکی باید به آنها دسترسی داشته باشند. این نوشتار در همکاری با کمیته فنی سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار (IOSCO) تهیه شده است.

اطلاعات به مراجع نظارتی می‌نمایند. این امر براساس رابطه‌ای صورت می‌گیرد که مشمول قوانین و مقررات حرفه‌ای مربوط به حفظ اسرار خصوصی اشخاص^۱ است و در آن حجم بسیار وسیع تری از اطلاعات - نسبت به آنچه که بانکها برابر قانون مکلف به افشای عمومی آنها هستند (از قبیل گزارش‌های سالیانه) یا آنچه که داوطلبانه منتشر می‌نمایند (به عنوان مثال در قالب گزارش‌های منتشره) - در اختیار ناظران قرار می‌گیرد.

۴۰- مراجع نظارتی می‌توانند از این ذخیره اطلاعاتی مهم، نه تنها برای اجرای وظایفی که طبق قانون به آنها محول شده است بلکه برای بهبود و غنی‌سازی اطلاعاتی که در دسترس عموم قرار می‌گیرد نیز استفاده نمایند. تعهدات مربوط به حفظ جنبه‌های محرمانه اطلاعات اشخاص^۲ بدین معناست که به طور معمول، چنین اطلاعاتی را می‌بایست به شکلی کلی منتشر نمود^۳. شیوه‌ای که از طریق آن، مراجع نظارتی می‌توانند اطلاعات مزبور را در اختیار عموم قرار دهند ممکن است از میان گزینه‌های زیادی انتخاب شود. برای مثال، آنها می‌توانند اقدام به انتشار مجموعه‌ای از اطلاعات انتقالی بانکها، براساس طبقات مختلف معاملات (نوع ارز، تاریخ سررسید، محل جغرافیایی مشتریان، بخش و ...) نمایند. هم‌چنین آنها می‌توانند از روش‌های پیشرفته تری همچون شاخص‌های ترازنامه^۴ و پارامترهای آماری که جنبه‌های اصلی عملیات بانک را نمایان می‌سازند - استفاده کنند (ساختار ترازنامه، نسبت‌های سرمایه، ظرفیت کسب درآمد^۵، وضعیت ریسک و ...).

---

1 - Professional secrecy laws and rules.

2 - Confidentiality obligations.

۳- در برخی کشورها، ناظران بانکی اقدام به انتشار برخی از اطلاعاتی می‌نمایند که از یکایک موسسات در اختیار دارند. اطلاعاتی همچون: صورت‌های مالی ادواری برای اهداف نظارتی (Periodic regulatory financial statements) و مقدار منابع در معرض ریسک اقلام زیرخط ترازنامه (off - balance - sheet exposures).

4 - Balance sheet indicators.

5 - Income earning capacity.

۴۱- اهمیت بهبود عملیات بازارها از طریق شفافیت بیشتر، موجب طرح این سوال می‌شود که آیا لازم است مراجع نظارتی، اطلاعات مربوط به یکایک بانکها را در دسترس عموم قرار دهند و آیا می‌توانند ارزیابی خود از وضعیت ترازنامه و سودآوری بانکهایی را که تحت سرپرستی دارند، در اختیار آنان گذارند یا خیر؟ بنابه دلایلی که به ثبات نظام بانکی، کارایی، اهمیت و حفظ جنبه‌های محرمانه اطلاعات مربوط می‌شوند؛ به نظر می‌رسد نمی‌توان تمامی اطلاعاتی را که مراجع نظارتی در مورد یکایک بانکها بدست آورده یا ایجاد نموده‌اند در اختیار عموم قرار داد. به علاوه، ممکن است این امر منع قانونی داشته باشد. مراجع نظارتی نه تنها وظیفه دارند از عملکرد بانکها مطلع بوده، آنها را مورد ارزیابی قرار دهند بلکه با پایبندی به اصل محافظت از ثبات نظام بانکی، می‌بایست از بروز موقعیت‌های مشکل‌آفرین جلوگیری نموده و یا در صورت وقوع، آنها را برطرف نمایند. بدیهی است انتشار تمامی اطلاعاتی که مربوط به ارزیابی‌های نظارتی انجام شده در خصوص هریک از بانکها است و نیز انتشار برنامه‌هایی که برای رفع مشکلات یکایک آنها در نظر گرفته شده است؛ در تضاد آشکار با اصل یاد شده (اصل محافظت از ثبات نظام بانکی) می‌باشد.

واکنش‌های بالقوه شدید بازار و اثرات زیان‌بار مترتب بر آنها، ممکن است تلاش مراجع مزبور را در استقرار مجدد مدیریت موثر و محتاطانه (در بانکی که گرفتار مشکلات شده است)، خنثی نماید. به علاوه، این امر ممکن است توان مراجع نظارتی را در ارائه نقطه‌نظرات مستقل، تضعیف نماید زیرا آنها نگران اثر تصمیمات خود بر روی بازار هستند. در نهایت نیز ممکن است به دلیل ترس بانکها از انتشار احتمالی و متعاقب اطلاعات خود، مراجع نظارتی در اخذ اطلاعات محرمانه از آنها با مشکلات بیشتری مواجه شوند.

۴۲- با وجود این، اگر بانکها در پاسخ به الزامات قانونی و نیز سایر الزامات و یا به دلیل تصمیمات داوطلبانه اخذ شده از سوی مدیریت؛ برخی اطلاعات مرتبط با اهداف نظارتی را در دسترس همگان قرار دهند، ممکن است نیازهای اطلاعاتی تا حدودی برآورده شوند.

پ - بررسی میزان انطباق بانک‌ها با استانداردهای افشا توسط ناظران بانکی

۴۳- روش دیگری که به کمک آن، ناظران بانکی می‌توانند شفافیت را بهبود بخشند ایجاد ساز و کارهایی موثر برای بازبینی و اجرا است. ساز و کارهایی که به منظور حصول اطمینان از انطباق با استانداردهای افشا طراحی می‌شوند. اگر بانکی که اقدام به گنجان اطلاعات منفی نموده و یا اطلاعاتی گمراه کننده ارائه کرده است، به شیوه‌ای موثر تحریم نشود، قابلیت اتکا به افشای عمومی کاهش می‌یابد. در برخی کشورها، ناظران بانکی، مراجع نظارتی در بازار اوراق بهادار^۱، و نیز سایر مراجع نظارتی، کیفیت افشای عمومی بانک‌ها را از قبل مورد بازرسی‌های منظم قرار داده، بر علیه بانک‌هایی که افشای آنها ناکافی یا گمراه کننده است، اقدامات لازم را به عمل می‌آورند. اقداماتی که می‌تواند شامل طرح مباحث مورد نظر با بانک‌های ذی‌ربط، اطلاع‌رسانی به افکار عمومی و یا اعمال جریمه‌های مالی برای بانک متخلف باشد.

۴۴- از جمله ابزارهای مهم برای حصول اطمینان از اعتبار اطلاعات دریافتی از بانک‌ها، استقرار نظام‌های مدیریت ریسک و برخورداری از کنترل‌های داخلی موثر و فراگیری است که با فعالیتهای موثر حسابرسی داخلی تکمیل شده باشند. علاوه بر این، می‌توان از طریق انجام حسابرسی توسط حسابرسان خارجی مستقل^۲، قابلیت اتکا به اطلاعات افشا شده را افزایش داد. بنابراین لازم است ناظران بانکی علاوه بر اقداماتی که به منظور بهبود شیوه‌های موثر کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک بانک‌ها به عمل می‌آورند؛ حمایت از بهبود مستمر استانداردهای حسابرسی، موازین اخلاقی و رویه‌ها را نیز در دستور کار خود قرار دهند.

۴ - اطلاعات نظارتی مورد نیاز

۴۵- ناظران بانکی علاوه بر نقشی که در ایجاد استانداردهای مکفی افشا دارند، کاربران

---

1 - Securities regulators.

2 - Independent external auditors.

اطلاعات ارائه شده از سوی بانکها نیز می‌باشند. نظارت بانکی موثر مستلزم جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات است تا از این رهگذر موقعیت، عملکرد و وضعیت ریسک هریک از بانکها و نیز شرایط نظام بانکی مورد ارزیابی قرار گیرد. در حالی که در بخش دوم، نقش اطلاعات در تسهیل انضباط بازار، به طور مفصل مورد بحث و بررسی قرار گرفت، در این بخش به نقش اطلاعات در نظارت احتیاطی پرداخته می‌شود.

۴۶- ناظران بانکی، اطلاعات را به طرق مختلفی دریافت می‌کنند. قبل از هرچیز باید دانست که ناظران، کاربران اصلی اطلاعاتی هستند که از طریق گزارش‌های سالیانه، رتبه‌بندی و ارزیابی تحلیل‌گران در دسترس عموم قرار می‌گیرند. نکته دوم آن است که در بسیاری از کشورها، مرجع نظارتی از این اختیار برخوردار است که الزاماتی را برای ارائه منظم گزارش‌ها وضع نماید. این اطلاعات به طور معمول برای ناظران بانکی ارسال می‌شود. به دلیل به هنگام بودن این اطلاعات و ویژگی اختصاصی آنها و نیز همخوانی با نیازهای ویژه اطلاعات نظارتی، اطلاعات مزبور نقش مهمی را در بهبود اطلاعاتی که برای عموم افشا می‌شوند، ایفا می‌نمایند. افزون بر این، مراجع نظارتی داده‌ها را از طریق فرآیند بازرسی حضوری^۱ یا فرآیند حسابرسی خارجی گردآوری می‌نمایند. به منظور دستیابی به یک تصویر جامع و آینده‌نگر در مورد موقعیت، عملیات، وضعیت ریسک و فعالیت‌های مدیریت ریسک یک بانک؛ از اطلاعات مزبور - به همراه اطلاعات عام افشا شده و اطلاعاتی که به ناظر بانکی گزارش شده است - بهره‌برداری می‌شود.

همچنین این امکان وجود دارد که ناظران بانکی با انجام بازرسی، حسابرسی یا بررسی‌های هدفمند؛ اقدام به جمع‌آوری اطلاعات نمایند. در نهایت نیز ناظران بانکی به اطلاعاتی که در اختیار خود بانک است؛ دسترسی دارند.

---

1 - On - site examination.

۴۷- ناظران بانکی برای جمع‌آوری اطلاعات، ترکیبات مختلفی از روش‌های مذکور را مورد استفاده قرار می‌دهند. این امر بستگی به ماهیت داده‌ها، تعداد موسسات تحت بررسی، اندازه و پیچیدگی آنها و ویژگی‌های بازار و چارچوب نظارتی دارد. صرف نظر از روش مورد استفاده و ترکیب به کار گرفته شده، این امر ضرورت دارد که ناظران بانکی اطلاعاتی را به دست آورند که آنها را قادر نماید مشکلات بالقوه را در مراحل اولیه خود کشف نموده و روندها را - نه تنها در مورد موسسات خاص بلکه برای کل نظام بانکی - شناسایی نمایند. این امر معمولاً شامل اشکالی از رویه‌های گزارش‌گری می‌شود.

۴۸- هر چند توصیه این نوشتار آن است که ناظران، بهبود در استانداردهای افشای عمومی را فعالانه مورد تشویق و حمایت خود قرار دهند لیکن در کشورهایی که از بازارهای مالی کمتر توسعه یافته تری برخوردارند، لازم است اولین اولویت ناظران، ایجاد نظام گزارش‌گری جامع نظارتی باشد. برای بانک‌هایی که به بازارهای فعال و رقابتی وابستگی نداشته یا اتکای اندکی دارند انضباط بازار می‌تواند فقط نقش بسیار محدودی را ایفا نماید.

۴۹- ناظران بانکی به طرق مختلفی از گزارش‌های نظارتی استفاده می‌نمایند. اولین روش، روشی است که در طی آن، ناظران پایبندی بانک‌ها را به الزامات احتیاطی‌ای همچون کفایت سرمایه و مقدار منابع عمده در معرض ریسک^۱ و نیز نسبت به شناسایی مشکلات بالقوه، بررسی می‌کنند. برای افزایش اثربخشی نظارت غیرحضوری^۲، لازم است ناظران بانکی اطلاعات مالی را در مقاطع زمانی منظم دریافت نمایند. این اطلاعات می‌بایست به طور ادواری و از طریق بازرسی‌های حضوری یا حسابرسی‌های خارجی (مستقل) مورد بررسی و تایید قرار گیرند. البته این امکان وجود دارد که

---

1 - Large exposures.

2 - Off-site supervision.

اطلاعات مورد علاقه ناظران، شامل اطلاعات عمومی نیز بشود لیکن گزارش‌های منظم نظارتی معمولاً شامل اطلاعاتی است که برای عموم افشا نمی‌شود؛ از جمله داده‌های مشروح‌تر و به موقع و نیز اطلاعات اختصاصی بانک‌ها. باید بانک‌ها ملزم شوند که اطلاعات را برای بررسی ناظران بانکی، به طور ادواری در اختیار آنان قرار دهند و موضوعات مهم را به موقع به اطلاع آنها برسانند. نظام‌های گزارش‌گری نظارتی می‌بایست به گونه‌ای باشند که امکان کشف زود هنگام مشکلات را - در بین فواصلی که بازرسی‌های حضوری، حسابرسی‌های مستقل یا بازرسی‌های نظارتی^۱ انجام می‌شوند - فراهم آورند به طوری که ناظران بتوانند قبل از آنکه مشکلات جدی‌تر شوند، اقدامات سریع را به عمل آورند.

۵۰- به منظور حداقل سازی هزینه‌های صنعت بانکداری، لازم است ناظران بانکی در مواقع مناسب، از اطلاعاتی استفاده نمایند که بانک‌ها برای مقاصد داخلی خود ایجاد نموده‌اند. به علاوه باید بین اطلاعاتی که جهت تامین مقاصد گزارش‌گری تهیه و ارائه شده‌اند و داده‌هایی که موسسات از قبل و برای پیروی از دیگر الزامات نظارتی یا افشای عمومی گردآوری می‌نمایند - تا آنجا که ممکن است - هماهنگی بیشتری وجود داشته باشد. سرانجام، لازم است ناظران بانکی به طور ادواری، اقدام به ارزیابی نیازهای اطلاعاتی خود نمایند تا مشخص شود که آیا می‌توان برخی از الزامات گزارش‌گری را حذف نمود.

۵۱- همچنین وجود حداقلی از هم‌خوانی و هماهنگی بین اطلاعات نظارتی کشورها با یکدیگر - علاوه بر داده‌هایی که از قبل برای مقاصد داخلی مدیریت ریسک و الزامات افشای عمومی تولید شده‌اند - می‌تواند مقداری از فشاری را که فعالیت گزارش‌گری به صنعت بانکداری تحمیل می‌نماید؛ بکاهد. بدین منظور در سال ۱۹۹۵ میلادی، کمیته نظارت بانکی بال به همراه سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار

---

1 - Supervisory visitations.

(IOSCO) اقدام به انتشار چارچوبی برای اطلاعات نظارتی نمود. چارچوبی که مربوط به فعالیت بانک‌ها و کارگزاران اوراق بهادار^۱ در زمینه ابزارهای مشتقه بود. این سند، شامل چارچوبی مشترک از داده‌های مربوط به ابزارهای مشتقه‌ای است که در بورس^۲ و خارج از آن^۳ معامله شده و لازم است که ناظران بانکی به آنها دسترسی داشته باشند.

در سال ۱۹۹۸ میلادی و همگام با ابتکارات مالی^۴ و پیشرفت روش‌های مدیریت ریسک فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه - به خصوص در رابطه با ریسک بازار - این چارچوب نیز به روزآوری شد.

۵۲- هر چند انواع و ویژگی‌های اطلاعاتی که در بخش‌های بعدی این نوشتار به آنها پرداخته شده است اغلب در مقوله افشای عمومی به بحث و بررسی گذاشته می‌شوند، لیکن طرح آنها برای مقاصد نظارتی نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. شناخت این انواع و ویژگی‌ها برای ارزیابی و درک عملکرد و موقعیت مالی، وضعیت ریسک، روش‌های مدیریت آن و حاکمیت شرکتی یک بانک ضروری می‌باشند. بنابراین لازم است اطلاعات نظارتی، ویژگی‌های کمی و کیفی مورد بحث در بخش‌های ذیل را منعکس نمایند.

۵- ویژگی‌های کیفی اطلاعات شفاف

۵۳- منظور از شفافیت در این نوشتار، افشای عمومی اطلاعات موثق و به موقعی است که کاربران آن را قادر می‌سازد در مورد عملکرد و وضعیت مالی یک بانک، فعالیت‌های

---

1 - Securities firms = شرکت‌های فعال در زمینه اوراق بهادار

2 - Exchange-traded derivatives.

3 - Over-The-Counter(OTC) = بازارهای غیرمتمرکز، بازارهای خارج از بورس

4 - Financial innovation.

تجاری آن و ریسک‌های مرتبط با فعالیت‌های مزبور ارزیابی صحیحی به عمل آورند. در این بخش، ویژگی‌های کیفی مهم اطلاعات که به ایجاد شفافیت بیشتر در بانک می‌انجامد به طور مشروح‌تری مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند. این ویژگی‌ها^۱ عبارتند از:

❖ جامعیت^۲

❖ مرتبط و به موقع بودن^۳

❖ قابلیت اعتماد^۴

❖ قیاس‌پذیری^۵

❖ اهمیت^۶

۱- این مفاهیم در ادبیات حسابداری و رهنمودهای کشوری و بین‌المللی حسابداری مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. برای مثال استاندارد شماره ۱ (بازبینی شده در سال ۱۹۹۸ میلادی) از مجموعه استانداردهای بین‌المللی حسابداری (International Accounting Standard=IAS)، چارچوب کمیته تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری (International Accounting Standards Committee=IASC) در مورد تهیه و ارائه صورت‌های مالی، بخش ۱۰۰۰ از راهنمای (Handbook) انجمن حسابداران خبره کانادا (Canadian Institute of Chartered Accountants=CICA) در مورد مفاهیم صورت‌های مالی، پیش‌نویس اولیه بیانیه اصول گزارش‌گری مالی هیات استانداردهای حسابداری انگلستان (UK Accounting Standards Board)، بیانیه‌های شماره ۲ و ۵ هیات استانداردهای حسابداری مالی آمریکا (U.S. Financial Accounting Standards Board=FASB) در خصوص مفاهیم حسابداری مالی و مواد خاصی در رهنمودهای حسابداری اتحادیه اروپا.

2 -Comprehensiveness.

3 -Relevance and Timeliness.

4 -Reliability=قابلیت اتکا، اعتبار، قابلیت اطمینان، پایایی

5 -Comparability=قابلیت مقایسه، قابلیت قیاس

6 -Materiality=ضرورت، حائز اهمیت بودن

الف - جامعیت

۵۴- برای اینکه فعالان بازار و دیگر کاربران اطلاعات بتوانند ارزیابی‌های سودمندی از بانک‌ها به عمل آورند، لازم است اطلاعات از جامعیت لازم برخوردار باشند. این امر اغلب مستلزم جمع‌آوری، تلفیق و ارزیابی اطلاعات برخی از فعالیت‌ها و اشخاص حقوقی^۱ است.

۵۵- در مناطقی که فعالیت‌های کاری موسسات در آن نواحی، تحت نظارت ناظران بانکی حوزه‌های قضایی مختلفی قرار می‌گیرند یا در مناطقی که فعالیت برخی از موسسات وابسته به یک بانک، تحت پوشش نظارتی قرار ندارند، لازم است ناظران بانکی در مورد بهترین شیوه برای کسب اطلاعاتی که تصویری جامع و به موقع از ریسک‌های مرتبط با فعالیت‌های کلی شرکت‌های تحت نظارت^۲ ارائه می‌کنند؛ به تبادل نظر با آنها بپردازند. ناظران بانکی باید برای کسب اطلاعات در مورد این فعالیت‌ها - به صورت یکپارچه - تلاش نمایند و همزمان به تمایزات قانونی بین موسسات تابعه^۳ و نیاز به دریافت خلاصه اطلاعات از فعالیت‌های عمده تجاری و موسسات اصلی^۴ در درون یک گروه یکپارچه بانکی توجه نمایند.

ب - مرتبط و به موقع بودن

۵۶- سودمندی اطلاعات منوط به آن است که اطلاعات مزبور با نیازهای تصمیم‌گیری کاربران در ارتباط باشد. اطلاعات هنگامی برای فعالان بازار مرتبط تلقی می‌شود که به آنان در ارزیابی ریسک‌ها و منافع مورد انتظار ناشی از سرمایه‌گذاری و وام‌دهی، دیگر منابع در معرض ریسک یک بانک و نیز وضعیت و عملکرد مالی آن در آینده یاری رسانند. زمانی اطلاعات برای ناظران بانکی سودمند است که به آنها کمک کند ایمنی و سلامت عملیات در یک بانک را مورد ارزیابی قرار دهند.

---

1 - Legal entities.

2 - Regulated firms.

3 - Subsidiaries.

4 - Key entities.

۵۷- مرتبط بودن اطلاعات بستگی به این دارد که اطلاعات مزبور تا چه حد به موقع می‌باشد. اطلاعات می‌بایست از توالی کافی برخوردار بوده؛ به موقع نیز باشد تا بتواند تصویری واقعی از موقعیت یک موسسه از جمله وضعیت ریسک^۱ و عملکرد مدیریت آن ارائه نماید.

پ - قابلیت اعتماد

۵۸- اطلاعات می‌بایست معتبر و موثق نیز باشد. به خصوص، اطلاعات باید این موضوع را به طور دقیق مشخص نماید که مدعی ارائه چه چیزی است یا اینکه از نظر منطقی، انتظار ارائه چه اطلاعاتی از آن می‌رود. علاوه بر این، برای آنکه اطلاعات معتبر باشد لازم است ماهیت اقتصادی رویدادها و مبادلات را منعکس نماید نه اینکه صرفاً به وضعیت حقوقی آنها بپردازد. همچنین اطلاعات باید قابل بررسی و تایید، بی‌طرفانه (از هرگونه خطا یا پیشداوری عمده) و احتیاطی بوده، تمامی جوانب مهم را در برگیرد. توجه به جامعیت اطلاعات - در چارچوب محدودیت‌های مربوط به هزینه و میزان اهمیت آنها - بسیار حائز اهمیت است زیرا حذف تنها یک مورد ممکن است موجب شود اطلاعات جنبه‌ای غیرواقعی یا گمراه‌کننده پیدا کند.

۵۹- در برخی موارد ممکن است بانک‌ها مجبور شوند که بین منافع مرتبط بودن و قابلیت اعتماد به اطلاعات، تعادلی را برقرار نمایند. به عنوان مثال، اطلاعات آینده‌نگر^۲ از جمله پیش‌بینی‌های مربوط به درآمد، ممکن است از نظر مرتبط بودن، امتیاز بسیار بالایی به دست آورند اما معتبر نیستند در صورتی که احتمال وقوع عکس آن و استفاده از اطلاعات تاریخی بیشتر است. به علاوه، با در نظر گرفتن این واقعیت که در حال حاضر بانک‌ها می‌توانند وضعیت ریسک خود را به سرعت تغییر دهند، به موقع بودن اطلاعات، عاملی ضروری برای حفظ ویژگی مرتبط بودن آن به حساب می‌آید. هر چند

---

1 -Risk profile.

2 -Forward-looking information.

در حسابرسی مستقل که یکی از روش‌های اصلی حصول اطمینان از قابلیت اعتماد به اطلاعات است، اطلاعات با تاخیر انتشار می‌یابد.

ت - قیاس‌پذیری

۶۰- دیگر ویژگی ضروری اطلاعات، قیاس‌پذیری آن است. ناظران، فعالان بازار و دیگر کاربران به اطلاعاتی نیاز دارند که بتوان آنها را در میان موسسات و کشورهای مختلف و در طی زمان مقایسه نمود. این امر مستلزم آن است که خط‌مشی‌ها و رویه‌های حسابداری مورد استفاده بانک از دوره‌ای به دوره دیگر یکسان بوده، برای اقلام مرتبط، مفاهیم و رویه‌های اندازه‌گیری مشابهی را به کار گیرند. تا زمانی که نتوان ایجاد تغییرات در خط‌مشی‌ها و رویه‌های حسابداری را به عنوان تغییرات مناسب توجیه نمود (به عنوان مثال به دلیل تغییر در استانداردهای حسابداری)، نباید آنها را تغییر داد. اما هنگامی که خط‌مشی‌های حسابداری تغییر نمود لازم است تغییرات مزبور و اثرات آنها افشا شوند. قابلیت مقایسه اطلاعات در میان بانک‌ها و کشورهای مختلف، این امکان را به کاربران می‌دهد که عملکرد و وضعیت مالی بانک‌ها را نسبت به سایر بانک‌ها مورد ارزیابی قرار دهند. برای شناسایی روندهای موجود در وضعیت و عملکرد مالی یک بانک، قیاس‌پذیری اطلاعات در طی زمان امری ضروری است. برای تسهیل شناسایی روندها، گزارش‌گری مالی می‌بایست شامل ارقامی باشد که بتوان آنها را با اطلاعات عددی یک یا تعداد بیشتری از دوره‌های قبلی مقایسه نمود.

ث - اهمیت

۶۱- گزارش‌های مالی بانک‌ها می‌بایست هر مورد مهمی را، جداگانه مطرح یا افشا نماید. اگر حذف یا اظهار نادرست اطلاعات بتواند ارزیابی یا تصمیم‌گیری را که به آن اطلاعات اتکا نموده است، تغییر داده یا آن را تحت تاثیر قرار دهد؛ می‌توان اطلاعات مزبور را حائز اهمیت دانست. با وجود این، اطلاعاتی که به دلیل عدم اهمیت آن افشا

نمی‌شوند ممکن است مرتبط با مقاصد داخلی مدیریت ریسک و ارزیابی‌های نظارتی باشند. در موسسات تحت نظارت و واحدهای اصلی تابعه آنها می‌بایست چنین اطلاعاتی موجود بوده، در دسترس ناظران بانکی قرار گیرند.

۶- توصیه‌هایی برای ارتقای شفافیت در بانک‌ها

۶۲- کمیته بال توصیه می‌نماید که بانک‌ها - در گزارش‌گری منظم مالی و دیگر افشاهای عمومی خود - اطلاعات به موقعی را ارائه کنند که ارزیابی فعالان بازار از بانک‌ها را تسهیل می‌نماید. در ذیل، ۶ طبقه وسیع اطلاعات معرفی شده‌اند. برای دستیابی به سطح قابل قبولی از شفافیت در بانک‌ها، لازم است هر یک از این طبقات را در قالب واژه‌هایی روشن و جزئیات مناسب مورد بحث و بررسی قرار داد. این ۶ طبقه عبارتند از:

- ❖ عملکرد مالی
  - ❖ وضعیت مالی (از جمله سرمایه، توانایی پرداخت بدهی‌ها^۱ و نقدینگی)
  - ❖ راهبردها و روش‌های مدیریت ریسک
  - ❖ مقدار منابع در معرض ریسک^۲ (شامل ریسک‌های اعتباری، بازار، نقدینگی، عملیاتی، قانونی و سایر ریسک‌ها)
  - ❖ خط‌مشی‌های حسابداری
  - ❖ اطلاعات اصلی در زمینه امور کاری، مدیریت و حاکمیت شرکتی
- ۶۳- حیطة و محتوای اطلاعات تهیه شده و سطح تفکیک و پرداختن به جزئیات در اطلاعات مزبور، باید متناسب با اندازه و ماهیت عملیات بانک باشد. به علاوه، روش‌های اندازه‌گیری، به استانداردهای جاری حسابداری بستگی دارند.

---

1 - Solvency= عدم اعسار، قدرت پرداخت بدهی،

2 - Risk exposures.

۶۴- وظیفه ارزیابی بانک‌ها نیز بخش جدایی‌ناپذیری از نظارت احتیاطی است و از این رو کمیته بال، ناظران بانکی را تشویق می‌نماید تا به اطلاعات کافی و به موقع - با توجه به ۶ حوزه فوق‌الذکر - دسترسی داشته باشند. ممکن است ناظران بانکی خواهان آن باشند که برخی از اطلاعات را با جزئیاتی بیش از آنچه که به طور معمول برای مقاصد گزارش‌گری مالی ارائه می‌شوند، در اختیار داشته باشند. در کشورهایی که بازارهای مالی آنها از توسعه کمتری برخوردار است، این امکان وجود دارد که ناظران بانکی - برای جبران کاستی‌های موجود در اطلاعاتی که برای عموم افشا می‌شوند - به ایجاد نظام جامع‌تری از گزارش‌گری نظارتی نیاز داشته باشند. نظامی که ۶ طبقه وسیع فوق‌الذکر را نیز در بر می‌گیرد.

۶۵- توصیه‌های این نوشتار، بسیار کلی هستند. ممکن است در هر یک از ۶ طبقه وسیعی که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد، به جزئیات بیشتری در موارد افشا شده نیاز باشد. این امر تا حدودی به فعالیت‌های موسسه بستگی دارد. ممکن است در آینده، کمیته بال در زمینه برخی از حوزه‌های مزبور، رهنمودهایی با جزئیات بیشتر ارائه نماید. همان گونه که قبلاً اشاره شد، کمیته بال و کمیته فنی سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار - پیش‌تر و در یک همکاری مشترک - اقدام به انتشار توصیه‌های مشروح‌تری در زمینه افشای فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه برای بانک‌های بزرگ و کارگزاران بورس نموده‌اند.

الف - عملکرد مالی

۶۶- هم‌فعالان بازار و هم ناظران بانکی، به اطلاعات مربوط به عملکرد مالی بانک‌ها نیاز دارند. برای ارزیابی تغییرات بالقوه در وضعیت مالی و توان بالقوه و آتی بانک در بازپرداخت سپرده‌ها و بدهی‌ها، توزیع سود در میان مالکان و نیز کمک به رشد سرمایه؛ دسترسی به اطلاعات مربوط به عملکرد بانک - به خصوص اطلاعات مربوط به سودآوری و تغییرات آن در طی زمان - امری ضروری است. اطلاعات مربوط به سود و زیان و اجزای آن (در دوره‌های اخیر و پیش از آن)، به ارزیابی عملکرد مالی و

جریان‌های نقدینگی آتی کمک می‌نماید. همچنین این اطلاعات کمک می‌کند تا میزان اثربخشی یک بانک در استفاده از منابع در دسترس را مورد ارزیابی قرار داد. اطلاعات سودمند شامل شاخص‌های اساسی کمی در زمینه عملکرد مالی، طبقه‌بندی درآمدها و هزینه‌ها، موضوعات مدیریتی و تجزیه و تحلیل عملکرد مالی می‌شود.

۶۷- به منظور ارزیابی عملکرد مالی یک بانک، طبقه‌بندی درآمدها و هزینه‌های بانک امری ضروری است. به منظور ارزیابی کیفیت درآمدها و شناسایی دلایل تغییرات در میزان سودآوری یک بانک مشخص - از سالی به سال دیگر - و نیز مقایسه عملکرد مالی بانک‌های مختلف؛ اطلاعات مزبور ضروری هستند. به طور معمول، اطلاعات مربوط به عملکرد مالی شامل صورت سود و زیان^۱ است که درآمدها و هزینه‌ها را بر اساس ماهیت یا کارکردشان در بانک گروه‌بندی می‌نماید. صورتحساب سود و زیان نیز معمولاً شامل اقلام درآمد و هزینه بهره^۲، حق الزحمه و کارمزد^۳، درآمدهای غیربهره‌ای^۴ دیگر، هزینه‌های عملیاتی^۵، افزایش هزینه‌ها برای پوشش زیان‌های اعتباری^۶، دیگر اقلام استثنایی (فوق‌العاده)، هزینه‌های مالیاتی^۷ و درآمد خالص^۸ می‌شود. یادداشت‌های همراه صورت سود و زیان جزئیات بیشتری را در مورد طبقات مهم درآمد و هزینه فراهم می‌آورند. به منظور ارزیابی میزان تحقق سودهای موردانتظار، لازم است اثر اکتسابات^۹ انجام شده و فعالیت‌های کاری^{۱۰} متوقف شده

---

1 -Income statement.

2 -Interest income and expense.

3 -Fees and commissions.

4 -Non-Interest income.

5 -Operating expenses.

6 -Charge for credit losses.

7 -Tax expenses.

8 -Net income.

9 -Acquisitions=خریدها

10 -Lines of business=محورهای کاری

در طی سال افشا شوند. ارقام و نسبت‌های مهم می‌بایست شامل بازده متوسط سرمایه^۱، بازده متوسط دارایی‌ها^۲، مابه‌التفاوت خالص بهره^۳ (عبارت است از خالص درآمد ناشی از نرخ بهره^۴ تقسیم بر متوسط دارایی‌های بهره‌پذیر^۵)، و نسبت هزینه به درآمد^۶ باشند.

۶۸-اطلاعات بخش‌های تجاری و جغرافیایی، به تجزیه و تحلیل عملکرد گذشته و ارزیابی چشم‌اندازهای آتی یاری می‌رساند. اگر بانک نقش هر یک از مناطق و فعالیت‌های مختلف خود را در عملکرد کلی مالی افشا نماید کاربر اطلاعات مالی می‌تواند به درک بهتری از کلیت عملکرد مالی آن بانک نائل آید. به خصوص، این اطلاعات به کاربران کمک می‌کند تا میزان تنوع در فعالیت‌های تجاری بانک و نیز سهم مناطق و بخش‌های تجاری خاصی را که ممکن است پرریسک‌تر از بقیه ارزیابی شوند، مورد بررسی قرار دهند. همچنین اطلاعات مزبور کمک می‌کند تا از اثری که تغییرات مهم بر روی کلیت یک بانک بر جای می‌گذارد (به عنوان مثال به دلیل اختلالات محلی)، آگاه شد.

۶۹-در مورد فعالیت‌های کاری بانک، مدیریت از دانش مشروحنی برخوردار است که افراد خارج از آن، فاقد چنین امتیازی هستند. از این رو مدیریت می‌تواند هم به بازار و هم به ناظران بانکی کمک بزرگی نماید. این امر می‌تواند از طریق تبادل نظر پیرامون عوامل مهمی که عملکرد مالی بانک را در طی سال مزبور متاثر نموده‌اند، تشریح تفاوت‌های موجود بین عملکرد سال جاری و عملکرد سال‌های قبل و نیز بحث و بررسی پیرامون عواملی که به زعم آنان بر روی عملکرد مالی بانک در آینده تاثیر عمده‌ای خواهند داشت؛ صورت پذیرد.

---

1 -Return on average equity.

2 -Return on average assets.

3 -Net interest margin=سود خالص بهره، حاشیه نرخ بهره،

4 -Net interest income.

5 -Average interest earning assets.

6 -Cost-to-income ratio.

۷۰- در بسیاری از کشورها، برای ارائه و افشای اطلاعات مربوط به عملکرد مالی موجود، رهنمودهای حسابداری جامعی تدوین شده است. قانون گذاران^۱، ناظران^۲ و تدوین کنندگان استانداردهای حسابداری - در سطوح ملی و بین المللی - اقدام به انتشار رهنمودهایی رسمی^۳ نموده اند که برای شناسایی اقدامات مناسب درخصوص افشا و نیز درک فواید آنها، می بایست به رهنمودهای مزبور رجوع شود.

ب - وضعیت مالی (از جمله سرمایه، توانایی پرداخت بدهی ها و نقدینگی)

۷۱- فعالان بازار و ناظران بانکی، به اطلاعات مربوط به وضعیت مالی یک موسسه نیاز دارند. اطلاعات مربوط به وضعیت مالی یک بانک، به پیش بینی توان موسسه در پرداخت بدهی ها و ایفای تعهدات خویش به هنگام سررسید؛ یاری می رساند. اطلاعات مربوط به ماهیت و مقدار دارایی ها، بدهی ها، تعهدات، بدهی های احتمالی، و وجوه سهامداران - هم در مقاطع زمانی مشخص و هم متوسط آنها طی دوره های مختلف - شامل سررسید و ساختار قیمت گذاری مجدد آنها؛ برای ارزیابی نقدینگی و توان پرداخت بدهی یک بانک و در نهایت، قدرت مالی و روندهای مربوط به آن سودمند است. اطلاعات مربوط به ذخایر^۴ و اندوخته های^۵ در نظر گرفته شده برای زیان های مختلف و نیز نحوه تعیین ذخایر و اندوخته های مزبور، موضوع مهمی در ارزیابی توانایی یک موسسه در تحمل زیان ها است.

۷۲- به منظور ارزیابی وضعیت مالی یک موسسه، لازم است دارایی ها، بدهی ها و نیز سرمایه سهامداران^۶ - بر حسب نوع آنها - طبقه بندی شوند. اطلاعات مربوط به

---

1 -Legislators.

2 -Regulators.

3 -Authoritative guidance=لازم الاجرا

4 -Provisions.

5 -Allowances.

6 -Equity capital=سرمایه به صورت سهام

وضعیت مالی معمولاً شامل ترازنامه است که در آن انواع دارایی‌ها، بدهی‌ها و منابع سرمایه سهامداران از یکدیگر متمایز شده‌اند. ترازنامه معمولاً مشتمل بر اقلام مختلف وام‌ها، اوراق بهادار کوتاه‌مدت^۱، اوراق بهادار سرمایه‌گذاری^۲، دارایی‌های ثابت مشهود^۳ (به عنوان مثال دارایی غیرمنقول^۴)، دارایی‌های ثابت غیرمشهود^۵ (به عنوان مثال سرقفلی^۶)، بدهی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت می‌شود. افشای اقلام زیرخط ترازنامه^۷ ممکن است شامل اطلاعاتی در مورد مقادیر نظری^۸، ارزش‌های مناسب^۹ یا ارزش‌های جایگزینی معاملات مربوط به اقلام زیرخط ترازنامه بوده یا مشتمل بر اطلاعاتی در مورد تعهدات و بدهی‌های احتمالی باشد. در یادداشت‌های همراه ترازنامه، ممکن است اطلاعات دیگری نیز در مورد اقلام ترازنامه ارائه شود. اطلاعاتی همچون ارزش متعارف (حساب عملکرد^{۱۰}، وام‌ها، سپرده‌ها و ...) که مورد نیاز کاربران است.

۷۳- علاوه بر این، در تجزیه و تحلیل وضعیت مالی یک بانک، برخورداری از اطلاعات مربوط به سرمایه نظارتی^{۱۱} و اجزای آن (در صورت کاربرد، سرمایه درجه ۱، درجه ۲ و درجه ۳؛ دارایی‌های موزون شده به ریسک^{۱۲}، نسبت کفایت سرمایه^{۱۳}) و نیز

---

1 -Trading securities.

2 -Investment securities.

3 -Tangible fixed assets.

4 -Real estate=مستغلات

5 -Intangible fixed assets.

6 -Goodwill.

7 -Off-balance-sheet.

8 -Notional amounts=مقادیر تخمینی

9 -Fair values=مقادیر منصفانه، متعارف، ارزش‌های متعارف

10 -Trading account.

11 -Regulatory capital=سرمایه مقرراتی، سرمایه قانونی

12 -Risk-weighted assets.

13 -Risk-based capital ratio=نسبت سرمایه موزون شده به ریسک

اطلاعات مربوط به سرمایه سهامداران (از قبیل نسبت بدهی به ارزش ویژه^۱ و محدودیت‌های حاکم بر توزیع منافع^۲) حائز اهمیت هستند. اطلاعات مربوط به تغییرات در مقدار و انواع سرمایه از جمله اثر درآمدها^۳، توزیع سود سهام^۴ و صدور سهام سرمایه^۵؛ در ارزیابی بستر و ذخیره موجود برای جذب زیان‌های بالقوه آتی و ارزیابی توانایی بانک در حفظ آهنگ رشد خود در دوره آتی نیز ضرورت دارد. طرح مباحث مدیریتی و تجزیه و تحلیل وضعیت مالی و تغییرات آن در یک بانک، به بازار کمک می‌کند تا به درک بهتری از شرایط دست یافته و انتظارات خود را بر آن اساس شکل دهد.

۷۴-اطلاعات مربوط به ماهیت و مقدار دارایی‌هایی که به عنوان وثیقه گرو گذاشته شده‌اند - به عنوان مثال برای پشتیبانی از سپرده‌ها، بدهی‌ها و تعهدات دیگر - و نیز اطلاعات مربوط به مقدار بدهی‌های تضمین شده^۶؛ در ارزیابی وضعیت مالی یک بانک، به خصوص در ارزیابی توان جمع‌آوری وجوه توسط بانک به هنگام ورشکستگی، سودمند می‌باشد.

۷۵-همانند آنچه که در مورد عملکرد مالی بیان شد در بسیاری از کشورها، برای ارائه و افشای اطلاعات در مورد وضعیت مالی نیز، رهنمودهای جامع حسابداری تهیه شده است و قانون‌گذاران، ناظران و تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری - در سطوح ملی و بین‌المللی - اقدام به انتشار رهنمودهایی رسمی در این زمینه نموده‌اند.

پ - راهبردها و روش‌های مدیریت ریسک

۷۶-فعالان بازار و ناظران بانکی نیازمند اطلاعات مربوط به راهبردها و خط‌مشی‌هایی

---

1 - Debt-to-equity ratio.

2 - Restrictions on distributions.

3 - Earnings=منافع، عواید

4 - Dividends.

5 - Capital issuances=افزایش سرمایه

6 - Secured liabilities=بدهی‌های با وثیقه، بدهی‌های معتبر، بدهی‌های وثیقه‌دار

هستند که بانک در مدیریت و کنترل ریسک‌ها، از آنها استفاده می‌کند. در ارزیابی عملکرد و وضعیت آتی یک بانک و اثربخشی مدیریت آن، مدیریت ریسک عاملی مهم به حساب می‌آید.

۷۷- موارد افشا ممکن است شامل مباحثاتی در مورد فلسفه کلی مدیریت ریسک، سیاست کلی و متدولوژی‌ها، شیوه بروز ریسک‌ها، نحوه مدیریت و کنترل آنها، و بررسی سودمندی ابزارهای مشتقه در مدیریت ریسک‌ها و شیوه عملکرد آنها (ابزارهای مشتقه) در این زمینه شود. انجام مباحثاتی پیرامون موارد ذیل نیز می‌تواند سودمند باشد: ساختار مدیریت ریسک، نظارت و اندازه‌گیری آن (از جمله مدل‌ها، ارزش در مخاطره^۱، شبیه‌سازی، ارزش‌گذاری اعتباری^۲، تخصیص سرمایه^۳ و غیره)، فرآیند نظارت، فرآیند اعتباریابی مدل^۴، آزمون فشار^۵، آزمون‌های پس از وقوع^۶، استفاده از ابزارهای کاهش دهنده ریسک (وثایق/تضمین‌ها، توافقات تسویه^۷، مدیریت تمرکزها)، حدود تعیین شده (از قبیل حدود تعیین شده اعتباری، حدود تعیین شده برای ریسک بازار)، و بررسی ادواری مقدار منابع در معرض ریسک.

۷۸- پابندی به شفافیت - هم‌زمان با پیشرفت روش‌های مدیریت ریسک - چالش ویژه‌ای برای یک بانک به حساب می‌آید. بانک‌ها باید تلاش کنند تا به تهیه اطلاعات ارزشمند ادامه دهند به گونه‌ای که عموم مردم بتوانند فنون مدیریت ریسک و اقداماتی را که در طی زمان انجام شده است، درک نمایند.

۷۹- در هر یک از مباحثات مربوط به مقدار منابع در معرض ریسک باید علاوه بر استراتژی‌های کلی مدیریت ریسک، استراتژی‌های خاص مدیریت ریسک نیز به بحث و بررسی گذاشته شود. این موضوع در بخش بعدی تشریح شده است.

---

1 - Value-at-risk=Var

2 - Credit scoring=نمره‌گذاری اعتباری، رتبه‌بندی اعتباری

3 -Capital allocation.

4 -Model validation process.

5 -Stress testing.

6 -Back testing.

7 -Netting agreements.

ت - مقدار منابع در معرض ریسک

۸۰- فعالان بازار و ناظران بانکی، نیازمند اطلاعات کمی و کیفی در مورد مقدار منابع در معرض ریسک موسسه هستند. این اطلاعات شامل اطلاعات مربوط به راهبردهای موسسه در زمینه مدیریت ریسک و اثربخشی آنها است. این موارد - به همراه افشای وضعیت مالی - به انعکاس توان مالی و کارآیی بانک و در نهایت، امکان ادامه فعالیت‌های تجاری آن در مواقع بحران (فشار) ^۱ یاری می‌رساند. وضعیت ریسک ^۲ یک بانک یعنی ریسک‌های موجود در فعالیت‌های بالا و زیرخط ترازنامه آن در یک لحظه از زمان و میزان تمایل آن به پذیرش ریسک، اطلاعاتی را در مورد ثبات وضعیت مالی یک موسسه و حساسیت توان بالقوه درآمدهای آن نسبت به تغییرات در شرایط بازار فراهم می‌آورد. علاوه بر این، درک ماهیت و گستره مقدار منابع در معرض ریسک موسسه، به ارزیابی میزان تناسب بازده ^۳ بانک، با سطح ریسکی که متقبل آن شده است یاری می‌رساند.

۸۱- افشاهای مربوط به اطلاعات ریسک به ارزیابی مقدار، زمان‌بندی و اطمینان از جریان وجوه نقد در آینده کمک می‌کند. با توجه به وجود بازارهای مالی پویایی که محیط پیرامون بانک‌ها را احاطه کرده‌اند و نیز تاثیرات رقابت فزاینده جهانی و ابتکارات عرصه فناوری؛ وضعیت ریسک یک بانک ممکن است به سرعت تغییر کند. از این رو، کاربران اطلاعات مالی در مورد مقدار منابع در معرض ریسک، به معیارهایی نیاز دارند که اعتبار و ارزش خود را در طی زمان حفظ نموده و حساسیت‌های موجود نسبت به تغییرات به وجود آمده در شرایط زیربنایی بازار را به طور درست منعکس نمایند.

۸۲- به طور سنتی، بانک‌ها بر روی افشای اطلاعات در مورد ریسک اعتباری و ریسک بازار از جمله ریسک نرخ بهره و ارز ^۴ و تا حدود کمتری، ریسک نقدینگی تمرکز کرده‌اند. در

---

1 - Times of stress.

2 - Risk profile.

3 - Returns= عواید

4 - Foreign exchange= نرخ تسعیر ارز

بررسی هر یک از این حوزه‌های ریسک، لازم است موسسه برای کمک به کاربران در درک ماهیت و حجم مقدار منابعی که در معرض این ریسک‌ها قرار گرفته‌اند، اطلاعات کیفی (از قبیل راهبردهای مدیریت) و کمی (همچون داده‌های مربوط به وضعیت^۱) کافی ارائه کند. افزون بر این، باید با تهیه اطلاعات مقایسه‌ای^۲ داده‌های سال‌های پیش، این امکان را در اختیار کاربران صورت‌های مالی قرار داد که راجع به روند دارایی‌های منشاء ریسک^۳، به چشم‌اندازی مناسب دست یابند.

۸۳- کمی نمودن مقدار منابعی که در معرض ریسک‌های دیگری همچون ریسک عملیاتی، قانونی و استراتژیک قرار دارند از سهولت کمتری برخوردار است لیکن ممکن است این اقدام از موضوعیت زیادی برخوردار باشد. باید در مورد ماهیت ریسک‌های مزبور و شیوه مدیریت آنها، اطلاعات کیفی ارائه شود.

(۱) ریسک اعتباری

۸۴- برای بسیاری از موسسات، ریسک اعتباری مهم‌ترین عاملی است که منابع، در معرض ریسک آن قرار دارند. اگر چه ریسک اعتباری معمولاً و عمدتاً ناشی از پرتفوی وام است لیکن این ریسک می‌تواند از پرتفوی‌های سرمایه‌گذاری، تجاری و دیگر فعالیت‌های بانکی (از جمله تبدیل دارایی‌ها به اوراق بهادار^۴، تسهیلات بین بانکی^۵ و سپرده‌های یک شبه^۶) نیز ناشی شود.

---

1 -Position data.

2 -Comparative information.

3 -Underlying exposures= ریسک‌های در معرض خطر

4 -Asset securitisation.

5 -Interbank lending.

6 -Overnight deposits.

۸۵- موارد افشا شده می‌بایست به مطالعه‌کنندگان آن کمک نماید تا از حجم کلی و نیز از اجزای مهم مقدار منابع در معرض ریسک اعتباری موسسه، مطلع شوند. به علاوه لازم است این موارد به گونه‌ای باشند که توان درک شیوه مدیریت ریسک اعتباری موسسه و ارزیابی میزان اثربخشی استراتژی‌های آن را به کاربران اطلاعات مالی ارائه کند.

۸۶- یک موسسه برای اینکه به شفافیت نائل آید می‌بایست در مورد آن گروه از فعالیت‌های تجاری خود که دارای ریسک اعتباری است، استراتژی‌های اتخاذ شده در زمینه محورهای کاری و نیز ماهیت و ترکیب مقدار منابعی که در معرض ریسک قرار دارند؛ اطلاعاتی مشروح ارائه کند. افشای سودمند شامل افشای مواردی همچون استراتژی‌های تجاری، فرآیندهای مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی مربوط به فعالیت‌هایی است که حاوی ریسک اعتباری هستند. به علاوه، لازم است در خصوص موارد ذیل، اطلاعات کمی ارائه شود:

- ❖ وضعیت‌های ناخالص^۱ (از قبیل مقدار منابع در معرض ریسک تسهیلات، سرمایه‌گذاری‌ها، فعالیت‌های تجاری و ارقام زیرخط ترازنامه)
- ❖ اطلاعات مربوط به انواع طرف‌های مقابل^۲ (از جمله مقدار منابعی که در معرض ریسک بانک‌ها، موسسات تجاری و دولتی قرار دارند، مقدار منابع در معرض ریسک داخلی و بین‌المللی، دارایی‌های درجه دوم^۳، و مقدار منابع در معرض ریسک تضمین شده و تضمین نشده^۴)
- ❖ تمرکزهای اصلی مقدار منابع در معرض ریسک اعتباری.

---

1 -Gross positions= وضعیت‌های کل

2 -Counterparties.

3 -Subordinate assets= دارایی‌های تبعی، دارایی‌های فرعی، دارایی‌های درجه دوم، دارایی‌های بدون اولویت

4 -Secured and unsecured exposures.

به علاوه، اطلاعات مربوط به مقدار منابع در معرض ریسک بالقوه اعتباری که ناشی از قراردادهای موجود ابزارهای مشتقه‌اند، سودمند می‌باشند زیرا ممکن است مقدار منابع مزبور به سرعت و به طور قابل ملاحظه‌ای تغییر کنند.

۸۷- موارد افشا شده در مورد کیفیت پرتفوی‌های تسهیلات جاری و سرمایه‌گذاری و دیگر منابع مهمی که در معرض ریسک‌های طرف مقابل قرار دارند اطلاعات مهمی را در مورد توان درآمدزایی^۱ آتی یک موسسه فراهم می‌آورند. افشاهای کمی می‌بایست موارد ذیل را در برگیرند:

- ❖ مقدار تسهیلات و دیگر دارایی‌های مساله‌دار؛
- ❖ جدول زمان‌بندی برای تسهیلات سررسید گذشته و دیگر دارایی‌ها؛
- ❖ نقاط تمرکز اعتباری؛
- ❖ مجموع مقدار منابعی که در معرض ریسک کیفیت اعتباری طرف مقابل قرار دارند.

علاوه بر این، لازم است در مورد اندوخته‌های در نظر گرفته شده برای زیان‌های اعتباری و اینکه چگونه مقادیر این اندوخته‌ها از دوره‌ای به دوره دیگر تغییر یافته‌اند، اطلاعات لازم فراهم شود.

۸۸- درک وضعیت ریسک اعتباری یک موسسه، با افشای راهبردهای مدیریت ریسک آن تسهیل می‌شود. به عنوان مثال، افشا در مورد استفاده از وثایق و ضمانت‌نامه‌ها^۲، استفاده از ارزش‌گذاری اعتباری^۳ و مدل‌های اندازه‌گیری پرتفوی ریسک^۴ و سازمان حوزه ریسک اعتباری و مباحث مشابه درخصوص فعالیت‌های انجام شده در مورد مدیریت مقدار منابع در معرض ریسک اعتباری، اطلاعات سودمندی را در مورد

---

1 -Earnings potential.

2 -Guarantees.

3 -Credit scoring.

4 -Portfolio risk measurement models.

پیشینه آنها فراهم می‌آورد. اطلاعاتی که به کمک آن می‌توان اهمیت مقدار منابع در معرض ریسک را ارزیابی نمود. همچنین اطلاعات مربوط به استفاده از حدود تعیین شده اعتباری^۱ و رتبه‌های اعتباری داخلی^۲ سودمند است.

۲) ریسک بازار

۸۹- همانند ریسک اعتباری، موسسات می‌بایست درخصوص مقدار منابع در معرض ریسک بازار خود نیز اطلاعات کمی و کیفی لازم را ارائه کنند. ریسک بازار از توان بالقوه موجود برای تغییرات در نرخ‌ها و قیمت‌های بازار از جمله نرخ‌های بهره، نرخ‌های ارز^۳، ارزش ویژه^۴ و قیمت کالاها^۵ ناشی می‌شود. افشای یک موسسه در مورد هر یک از این انواع ریسک می‌بایست متناسب با مقدار منابع در معرض ریسک باشد.

۹۰- از آنجا که ریسک نرخ بهره ارتباط ویژه‌ای با بانک‌ها دارد، لازم است مدیریت در مورد ماهیت و گستره آن گروه از دارایی‌ها، بدهی‌ها و مقدار منابع در معرض ریسک اقلام زیرخط ترازنامه^۶ که نسبت به نرخ بهره حساسیت دارند، اطلاعات کمی مفصلی را ارائه کند. به عنوان نمونه، مواردی از افشای سودمند در دفتر بانکی^۷ شامل

---

1 -Credit limits.

2 -Internal credit ratings.

3 -Foreign exchange rates.

4 -Equity=حقوق صاحبان سهام

5 -Commodity=کالاهای اساسی

6 -Off-balance sheet exposures.

7 -Banking book.

۸- در "دفتر بانکی" (Banking Book) تمامی فعالیت‌های بانکی یک بانک ثبت می‌شود. این موضوع شامل انواع مختلف سپرده‌ها، گروه‌بندی و تبدیل آنها بر حسب سررسیدهای مختلف و اندازه‌های متفاوت، اعطای آنها به متقاضیان وجوه، بازگشت آنها، و توزیع منافع در میان سپرده‌گذاران و سهامداران می‌شود. "دفتر تجاری" (Trading Book) مشتمل بر ثبت خرید و فروش اوراق بهادار، سهام (ادامه پاورقی در صفحه بعد)

طبقه‌بندی‌های انجام شده در مورد ارقام با نرخ ثابت و شناور و حاشیه بهره خالص کسب شده^۱ می‌باشد. موارد دیگری از افشاهای مفید شامل مدت^۲ و نرخ‌های بهره موثر دارایی‌ها و بدهی‌ها می‌شود. همچنین در افشاهای مزبور می‌بایست دارایی‌ها، بدهی‌ها، درآمدها و زیان‌های مرتبط دیگر نیز شناسایی شوند.

۹۱- لازم است موارد افشا شده، اطلاعات مربوط به حساسیت دارایی‌ها و بدهی‌های موسسه نسبت به نرخ بهره را نیز شامل شوند. به عنوان مثال، اثری که ایجاد یک تغییر خاص (افزایش یا کاهش) در نرخ‌های بهره بر روی ارزش دارایی‌ها، بدهی‌ها و ارزش ویژه اقتصادی^۳ بر جای می‌گذارد می‌تواند به عنوان یک معیار مفید در زمینه مقدار منابع در معرض ریسک موسسه به کار گرفته شود.

۹۲- به منظور تسهیل شناخت مقدار منابع در معرض ریسک ارز، لازم است موسسات، داده‌های خلاصه‌ای را در مورد نقاط اصلی تمرکز مقدار منابع در معرض ریسک ارز - بر حسب نوع ارز - فراهم آورند که در آن‌ها مقدار منابع در معرض ریسک بر حسب

(ادامه پاورقی از صفحه قبل) و دیگر ابزارهای مالی است که به منظور تسهیل مبادلات تجاری با (یا برای) مشتریان و یا جهت کسب سود ناشی از اختلاف بین قیمت‌های خرید و فروش و گاه برای پوشش (Hedge) حساب‌ها انجام می‌شوند. به طور کل، ممکن است در یک موسسه اعتباری بر حسب بازارها و ابزارهای مختلف و نیز اهداف متفاوت، دفاتر تجاری گوناگونی نگهداری شوند. معمولاً، از وجوه سپرده‌های دیداری برای تامین مالی فعالیت‌های مرسوم در دفتر تجاری استفاده نمی‌شود مگر آنکه این اقدام به منظور کنترل ریسک در دفتر بانکی - از طریق عملیات پوششی - صورت پذیرد. برای تدوین استانداردهای نظارتی و انجام دیگر اقدامات نظارتی که به منظور حصول اطمینان از ثبات سیستمیک انجام می‌شوند، توجه به تمایز بین این دو نوع "دفتر" ضروری است.

_____ (2000), "REGULATION AND SUPERVISION OF ISLAMIC BANKS", Islamic Development Bank, Islamic Research and Trading Institute, JEDDAH (SAUDI ARABIA), p.12.

1 - Net interest margin earned.

2 - Duration.

3 - Economic equity.

منابعی که پوشش داده شده‌اند^۱ و منابعی که پوشش داده نشده‌اند^۲ طبقه‌بندی شده باشند. افشای اطلاعات مربوط به سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در موسسات وابسته خارجی^۳ نیز سودمند است (ریسک انتقال ارز خارجی^۴). این اطلاعات کمی می‌بایست با طرح مباحثی پیرامون ماهیت مقدار منابع در معرض ریسک ارزی^۵، شیوه تغییر مقدار منابع مزبور از سالی به سال دیگر، اثرات انتقال ارز، اثر درآمدهای ناشی از معاملات ارزی و اثربخشی استراتژی‌های مدیریت ریسک (عملیات پوششی^۶) تکمیل شوند.

۹۳- برای موسسات بزرگتر، افشای "ارزش در معرض خطر"^۷ یا "منافع در معرض خطر"^۸ می‌تواند داده‌های خلاصه‌ای را در مورد مقدار منابعی که در معرض ریسک بازار قرار دارند، فراهم آورد. معمولاً، افشای ارزش در معرض خطر و منافع در معرض خطر برای ریسک نرخ بهره و ارز انجام می‌شود اما این الگوها را می‌توان برای ارائه خلاصه‌ای از مقدار منابعی از سرمایه^۹ و کالاهای اساسی^{۱۰} که در معرض ریسک قرار گرفته‌اند نیز مورد استفاده قرار داد. موارد افشا در مورد الگوهای مزبور عبارتند از منابع در معرض ریسک - به صورت روزانه، هفتگی یا ماهیانه؛ حداکثر و حداقل ارزش‌ها و ارزش‌های پایان دوره^{۱۱}. برای کمک به کاربران در درک اطلاعاتی که به وسیله

---

1 - Hedged.

2 - Unhedged.

3 - Foreign subsidiaries.

4 - Foreign currency translation risk.

5 - Currency exposure.

6 - Hedging = عملیات حفاظی

7 - Value - at - risk (Var).

8 - earnings - at - risk (Ear).

9 - Equity.

10 - Commodity.

11 - End - of - period values.

الگوهای مزبور ایجاد شده‌اند لازم است مفروضات مورد استفاده در محاسبات (از قبیل سطح اطمینان^۱، دوره نگهداری^۲ و غیره) نیز افشا شوند. به علاوه، ارائه یک نمودار ستونی^۳ از مقادیر سود یا مقدار منابع در معرض ریسک روزانه - در طی دوره گزارش‌گری - ممکن است درک نوسانات مربوط به مقدار منابع در معرض ریسک را تسهیل نماید.

۳) ریسک نقدینگی

۹۴- نقدینگی به معنای توانایی برخورداری از وجوه جهت ایفای تعهدات بانک است. به منظور توانمند ساختن فعالان بازار در درک مقدار منابع در معرض ریسک نقدینگی یک موسسه، لازم است موسسه مزبور اطلاعاتی را در مورد دارایی‌های نقد در دسترس و نیز منابع و مصارف وجوه خود ارائه نماید. برای مثال، افشای موارد مربوط به دارایی‌های کوتاه‌مدت^۴ (از قبیل وجوه نقد و معادل‌های آن^۵، قراردادهای بازخرد^۶ و تسهیلات بین بانکی^۷) و بدهی‌های کوتاه‌مدت^۸ (از قبیل قراردادهای بازخرد معکوس^۹، اوراق تجاری^{۱۰})؛ اطلاعات اصلی را در مورد وضعیت نقدینگی یک موسسه فراهم می‌آورند. صورت جریان نقدی^{۱۱}، منابع و مصارف وجوه را نشان داده؛ دلیلی بر

---

1 - Confidence level.

2 - Holding period.

3 - Histogram.

4 - Short-term assets.

5 - Cash and cash equivalents.

6 - Repurchase agreements.

7 - Interbank loans.

8 - Short-term liabilities.

9 - Reverse repurchase agreements = قراردادهای معکوس بازخرد

10 - Commercial paper = اسناد تجاری

11 - Cash flow statement.

توانایی موسسه در ایجاد دارایی‌های نقد داخلی است. اطلاعات مربوط به نقاط تمرکز سپرده‌گذاران و دیگر فراهم‌کنندگان وجوه، اطلاعات مربوط به سررسید سپرده‌ها و سایر بدهی‌ها، و مقدار دارایی‌های تبدیل شده به اوراق بهادار^۱، به ارزیابی نقدینگی یک موسسه کمک می‌کنند. مطالعه مفصل گزینه‌های مختلف تامین وجوه و برنامه‌های احتیاطی^۲، چشم‌انداز وسیع‌تری را در مورد تاثیر بالقوه ریسک نقدینگی بر روی موسسه مزبور فراهم می‌آورد.

۴) ریسک‌های عملیاتی و قانونی

۹۵- موسسات می‌بایست در مورد ریسک‌های عملیاتی و قانونی نیز موارد لازم را افشا نمایند. افشاهای مربوط به ریسک عملیاتی باید اطلاعات مربوط به انواع اصلی ریسک‌های مزبور و نیز هرگونه مشکل خاصی را که به تنهایی مهم ارزیابی می‌شود، در برگیرند (به عنوان مثال مشکل رایانه‌ها در سال ۲۰۰۰ میلادی). در ریسک قانونی نیز موارد افشا شامل پیشامدهای قانونی (از جمله اقدامات قانونی در جریان) و بررسی و تخمین بدهی‌های بالقوه است. لازم است در مورد شیوه مدیریت و کنترل ریسک‌های مزبور از سوی بانک، اطلاعات کیفی لازم ارائه شود.

ث - خط مشی‌های حسابداری

۹۶- فعالان بازار و ناظران بانکی نیازمند دریافت اطلاعاتی هستند که در آنها، به خط مشی‌های حسابداری مورد استفاده در تهیه گزارش‌های مالی اشاره شده باشد. خط مشی‌ها، روش‌ها و رویه‌های حسابداری نه تنها در میان کشورها متفاوتند بلکه بین بانک‌های یک کشور نیز تفاوت دارند. از این‌رو، کاربران اطلاعات حسابداری برای تفسیر درست اطلاعات می‌بایست شیوه اندازه‌گیری اقلام را درک نمایند. افشای خط

---

1 - Securitized assets.

2 - Contingency plans.

مشی‌های عمده حسابداری که گزارش‌های مالی بر آن اساس تهیه شده‌اند به کاربران این توان را می‌دهد که در مورد وضعیت و عملکرد گزارش شده بانک، ارزیابی‌های معتبری را به عمل آورند.

۹۷- افشای خط مشی‌های حسابداری در زمینه‌های ذیل می‌تواند سودمند باشد:

اصول کلی حسابداری، تغییرات در خط مشی‌ها و روش‌های حسابداری، اصول تلفیق، خط مشی‌ها و روش‌هایی که تعیین می‌کنند چه زمانی دارایی‌ها را آسیب‌دیده ارزیابی می‌کنند، تشخیص درآمدهای حاصل از دارایی‌های آسیب‌دیده^۱ و زیان‌های مربوط به اعتبارات بازپرداخت نشده^۲، خط مشی‌هایی برای تعیین ذخایر عام و خاص مطالبات مشکوک‌الوصول^۳، تشخیص درآمد، خط مشی‌های ارزش‌گذاری (اوراق بهادار کوتاه‌مدت^۴، اوراق بهادار سرمایه‌گذاری^۵، تسهیلات، دارایی‌های ثابت مشهود، دارایی‌های ثابت غیر مشهود، بدهی‌ها و غیره)، خط مشی‌های تشخیص و عدم تشخیص^۶، تبدیل دارایی‌ها به اوراق بهادار^۷، تبدیلات ارزی^۸، کارمزدهای تسهیلات^۹، تعرفه‌ها^{۱۰} و تنزیلات^{۱۱}، توافقات بازخرید، ارائه تسهیلات به شکل اوراق بهادار^{۱۲}، دارایی‌های ساختمانی^{۱۳} و ثابت، مالیات بر درآمد، و ابزارهای مشتقه (پوششی^{۱۴}، غیرپوششی^{۱۵}، زیان‌های ناشی از ابزارهای مشتقه).

---

1 - Impaired assets.

2 - Non – performing credits.

3 - Specific and general loan loss allowances.

4 - Trading securities.

5 - Investment securities.

۶- تشخیص (شناسایی) و عدم تشخیص سود، زیان و ... (مترجم).

7 - Securitisations.

8 - Foreign currency translations.

9 - Loan fees.

10 - Premiums.

11 - Discounts.

12 - Securities lending.

13 - Premises.

14 - Hedging.

15 - Non – hedging.

ج - اطلاعات اصلی در زمینه امور کاری، مدیریت و حاکمیت شرکتی

۹۸- برای این که فعالان بازار و ناظران بانکی، ارزیابی صحیحی از افشاهای انجام شده از سوی یک بانک در مورد وضعیت و عملکرد مالی، ریسک‌های مربوط و استراتژی‌های مدیریت ریسک آن داشته باشند لازم است اطلاعات اساسی مربوط به امور کاری، مدیریت و حاکمیت شرکتی آن بانک در اختیار آنان قرار گیرد. چنین اطلاعاتی می‌تواند زمینه و چشم‌انداز مناسبی را برای درک فعالیت‌های یک بانک فراهم آورد. به عنوان مثال، مباحث مدیریتی پیرامون وضعیت بانک در بازارهایی که در آنها رقابت می‌کند، استراتژی بانک و پیشرفت آن به سمت دستیابی به اهداف استراتژیک خود؛ برای ارزیابی افق‌های آتی بانک حائز اهمیت است.

۹۹- سازمان یک بانک - از هر دو جنبه ساختار قانونی و مدیریتی آن - اطلاعاتی را پیرامون فعالیت‌های اصلی موسسه و توانایی آن در پاسخگویی به تغییرات بازار فراهم می‌آورد. افزون بر این، چنین اطلاعاتی ممکن است به عنوان شاخصی برای ارزیابی کارایی و توان کلی موسسه عمل نماید. از این‌رو، افشای اطلاعات در مورد ساختار هیات مدیره (از قبیل اندازه هیات مدیره، کمیته‌های آن، و عضویت در آن)، ساختار مدیریت ارشد (مسئولیت‌ها، خطوط گزارش‌گری)، ساختار اصلی سازمانی (ساختار صنفی^۱، ساختار حقوقی واحد^۲) اقدام مناسبی خواهد بود. علاوه بر این، لازم است در خصوص ویژگی‌ها و تجربه اعضای هیات مدیره و مدیریت ارشد، اطلاعاتی را فراهم آورد. ممکن است این اطلاعات در ارزیابی نحوه عملکرد احتمالی یک موسسه در مواقع بحران^۳ یا ارزیابی شیوه عکس‌العمل احتمالی آن نسبت به تغییرات به وجود آمده در محیط اقتصادی یا رقابتی، سودمند باشند.

۱۰۰- اطلاعات مربوط به ساختار مشوق‌های یک بانک از جمله خط مشی‌های جبران خدمات

---

1 - Line of business structure.

2 - Legal entity structure.

3 - Stress.

کارکنان^۱ که شامل مواردی همچون مقدار حقوق و مزایای مدیران و استفاده از پاداش‌های عملکرد و گزینه‌های سهام^۲ می‌باشد، می‌تواند به ارزیابی مدیریت مشوق‌ها و تعیین این موضوع که آیا کارکنان ریسک‌های بیشتری را متقبل می‌شوند (یا خیر)؛ یاری رساند. اطلاعات سودمند ممکن است شامل بحث مختصری پیرامون فلسفه و خط مشی حقوق مدیران و کارکنان، نقش هیات مدیره در تعیین حقوق و مزایا و مقادیر آنها باشد.

۱۰۱- علاوه بر این، بانک‌ها می‌بایست در مورد ماهیت و حیطه معاملات با اشخاص وابسته^۳ و مرتبط^۴، اطلاعات مربوط را ارائه نمایند. برای شناسایی روابطی که ممکن است دارای اثراتی مثبت یا منفی بر روی وضعیت و عملکرد مالی یک بانک باشند، برخورداری از چنین اطلاعاتی سودمند است. به علاوه، این امر ممکن است به ارزیابی آسیب‌پذیری نسبت به تاثیرات اشخاص وابسته بر روی عملکرد مالی بانک (ریسک تسری^۵) کمک نماید.

۱۰۲- در نهایت، لازم است موسسات، ارائه اطلاعات عمومی را در نظر داشته باشند. اطلاعاتی که به فعالان بازار و ناظران بانکی کمک می‌کند تا به درک عمیقی از فرهنگ موسسه دست یابند. همان‌گونه که پیش از این اشاره شد، باید بانک‌ها در شناسایی انواع اطلاعاتی که فراهم می‌آورند و نیز روش‌های تهیه چنین داده‌هایی؛ نوآور باشند.

۷- نتیجه‌گیری

۱۰۳- کمیته بال، مقوله شفافیت بانک‌ها را در نهایت اهمیت می‌داند. اگر فعالان بازار مالی به اطلاعات به موقع و معتبری دسترسی داشته باشند که آنها را قادر به ارزیابی

---

1 - Remuneration = پاداش‌دهی

2 - Stock options.

3 - Affiliates.

4 - Related parties.

5 - Contagion risk = ریسک سرایت

فعالیت‌های یک بانک و ریسک‌های موجود در آن فعالیت‌ها بنماید؛ آنها می‌توانند از تلاش‌های ناظران بانکی حمایت نمایند. برای دستیابی به این هدف، بانک‌ها و ناظران بانکی باید اطمینان یابند که افشاهای مناسبی به عمل آمده است.

۱۰۴- برای دستیابی به شفافیت، یک بانک می‌بایست در گزارش‌های مالی و دیگر افشاهای عمومی خود، اطلاعات به موقعی را درخصوص عوامل اصلی فراهم آورد. عواملی که بر روی ارزیابی فعالان بازار از موقعیت بانک‌ها تاثیر می‌گذارند. این نوشتار، شش طبقه وسیع اطلاعات را معرفی می‌کند. برای دستیابی به سطح قابل قبولی از شفافیت در بانک‌ها، لازم است هریک از این طبقات را در قالب واژه‌هایی روشن و جزییات مناسب مورد بحث و بررسی قرار داد. این ۶ طبقه عبارتند از:

❖ عملکرد مالی؛

❖ وضعیت مالی (از جمله سرمایه، توانایی پرداخت بدهی‌ها و نقدینگی)؛

❖ راهبردها و روش‌های مدیریت ریسک؛

❖ مقدار منابع در معرض ریسک (شامل ریسک‌های اعتباری، بازار، نقدینگی،

عملیاتی، قانونی و سایر ریسک‌ها)؛

❖ خط مشی‌های حسابداری؛

❖ اطلاعات اصلی در زمینه امور کاری، مدیریت و حاکمیت شرکتی.

۱۰۵- در این نوشتار، برای هر طبقه، موارد خاصی از اطلاعات سودمند ارائه شد. ناظران بانکی و سیاست‌گذاران بخش عمومی می‌بایست تلاش‌های خود را بر روی ارتقا استانداردهای با کیفیت افشا متمرکز نموده، توصیه‌های ارائه شده در این نوشتار را در نظر داشته باشند. هم‌چنین آنها می‌بایست به توسعه ساز و کارهایی که از رعایت این استانداردها اطمینان می‌دهند، توجه نمایند.

۱۰۶- به زعم کمیته بال، برای یک نظام بانکی ایمن و سالم که به شیوه موثری نظارت می‌شود، شفافیت عامل مهمی به حساب می‌آید. این کمیته به ارتقا شفافیت ادامه خواهد داد از جمله از طریق توسعه رهنمودهای مشروح‌تر افشا در برخی از زمینه‌های شناسایی شده در این نوشتار.

ماخذ:

**Enhancing Bank Transparency, Basel Committee on Banking
Supervision, Basel, September 1998.**

استفاده از مطالب این مجموعه با ذکر ماخذ بلامانع است.

